

III metai.

№ 2.

Vasaris m. 1898 m.

50

TĖVYNĖS

# S A R G A S

MĖNESINIS LAIKRASZTIS.



TILZĖJE.





# Tėvynės Sargas

mėnesinis laikraštis su paveikslėliais.

Stovi ant sargybos Lietuvių tautos:  
szviesos, tikėjimo ir kalbos.

Gaunamas **Prusuose** už 50 kap. Tilžėje pas J. Łapiną (Goldschmiedestr. 8.)  
Kłaipėdoje pas Rikard Brusdeyliną knigų kupezių;  
Amerikoje už 1 dolerį Seranton Pa. pas Rev. A. Kaupą (1423 n. Main Ave).

Aukas ant lietuviszkų rasztų priimame ir apskelbiame.

## Turinyš № 1.

Gromnyezių szventė . . . . .	1	Kupiszkie mosykła . . . . .	20
Musų bajorai-lenkomanai . . . . .	3	Vyžonų valsčiaus mokykła . . . . .	22
Voras pas Perkuną . . . . .	8	Vieszintose rengiama iszkała . . . . .	22
Musų iszkałos . . . . .	9	Ivairios žinios: Isz Amerikos.	
Vyžonų iszkała . . . . .	14	Isz Suvalkų. Isz Griszkabudžio.	
Nauja iszkała Kalvarijoje . . . . .	15	Isz Telszių . . . . .	28
Isz naujo atszildytas kepsnis . . . . .	18	Gamtos pasłaptis . . . . .	30
Panevėžio Realinė Iszkała . . . . .	19	Priedas.	
Skaitymai valszių mokyklose . . . . .	19		

## Gromnyezių szventė.

(Veizdėk Abrozdą.)

Ant pridėto czia pat greczimai paiszinelio (abrozdelio) skaitytojas isstebėjęs pasergės, kaip namų tėvas, pagrįžęs su savo žmoną isz bažnyczios ir pasisveikinęs su likusiais namie mažaisiais, uždega atsinesztą vaszkinę žvakę ir su dideliu dievobaimingumu, ką gal pasergėti veiduose, kaip vyriszkojo, teip jo užpakalyje stovinczios žmonos ir jaunos





dukrelės, aprukia kryžiszkai lubų balkę, tikėdamas, juog tas bus palaiminimu ano namų apgins nuo priepuolių: griausmo irk., o gyvenantiems juosę primins dievobaimingumą. Musų krasztę retai kamę tera tas dievobaimingas paprotis, Už tat priminsiu czia kitą, sziantien visai nykstantį senųjų augsztaiczių lietuvių paprotį (Ukmerg. p). Jaunieji to jau nebeįildo. Sugrįžę isz bažnyczios, visi namiszkliai apstoja vyresniuosius savo gaspadorius. Vienas isz jų, užsidegęs gromnyczią vienoje rankoje, antrą ima po kuoksztelę plaukų nuo kaktos, isz užpakalio ir nuo smilkinių, prikiszdamas prie kiekvienos gromnyczios liepsnelę, kad truputelį pasviltu ir sako vienkart: „Vardan D. Tėvo, ir Sunaus ir Dvasios S.“, pridurdamas svilinamiam kokį dievobaimingą velijimą: „Apsergėk ji, Dieve nuo viso pikto; duok Dieve jam Dvasią S.; laimę, dorą“ ir tt. pagal to, ką svilina ir kas už vis jam reikalingesnis. Teip isz eilos laimina visus jaunuosius. Keliolikai metų praėjus, kaip atsitraukiau nuo artymo su sodieciais sugyvenimo, jau nebegaliu bepasakyti, ar beužsiliko kamę tas be abejojimo didžios senovės dievobaimingas papratimas. Musų bocziai tankiai laimindavo savo namiszklus, visosę prakilnesnėse szventėse ir dėlto, rodos, didesnė sutartis buvo tarp visų. Jaunieji pusdamies priesz senesniuosius dėl savo didesnės neva iszminties, paniekina viską isz senesniųjų laikų ir juos užmirszta. Dabar tas tiktai jaunesniųjų szirdžiai maľonu, kas daugiau piningų atnesza. Gobėjimos turtų tankiai užmusza gryną meilę ir kitus augsztus jausmus: prietelystės, pasiszventimo dėl kito ir tt. Dabar nėkuomet kits kito nebesveikina iszreikszdami savo gerą linkėjimą, nepajudinimą prietelystę, nės žino, kad dėl pirmojo numesto kauľo, kaip szunis susipiaus. Seniaus mokėję mažmožius kits kitam dovanoti. —

Gromnyczia (tas žodis lenkiszkas; lietuviai augsztaicziai sugadindami ji sako grebenyeczia) visiems krikszczionims pažįstama; tą žvakę užsidega audrai užėjus, tą žvakę duoda mirsztancziam, prie kriszto ir kitosę apeijosę, nės ji reiszkia Vieszpatį musų Jezų-Kristų, szviesą ir garbę pasaulio pavadiną. —



## Mūsų bajorai-lenkomanai.

(*Rasxtas isz Vieszintų Ukmergės apskr.*)

### I.

Vieszintiszkų lietuvių neprieteliai yr netiktai ruskiai, apie kurių įtekme nesenei raszė p. Szermuksznis, bet nemažiaus ir teip vadinami ponai ir szlėktos, jau tai tikri lenkai atejunai, jau tai sulenkuoti. Ir jie isz savo pusės rupinas kiek įmainydami sumažint lietuviszką kalbą ant naudos lenkiszkosios. Tas jų darbas ant nelaimės nepasiliko be vaisių, nės jau, nekalbant apie tatai, juog lenkiszka kalba užėmė beveik visų lietuvių nuomonėje tikrai pavydėtiną vietą, ji įsiveržė jau, arba veržias kaipo kasdieninė kalba net į tarpą szeip jau valscezinių lietuvių. Tas apsireisztkimas paturimas yr', kaip jau minėjau, vietinią poniją. Kas link Vieszintų kunigų, kurių žodis, kaipo kunigų, yr' svarbus, kaip jie užsilaiko tam' dalykę, nežinau — ale nesiviliu, kad jie norėtu apsunkint savo sąžinę nusidėjimu priesz teisybę ir tėvynę, prisidedant prie auklejimo lenkiszkos dvasios, turinczios ir be to speką gyvuot, kaip amžiais sancionuota.

Ponai ir szlėktos Vieszintų par. visai nesiskiria nuomonėse ir pažiurose tarp savęs, todėl kas vienai liuomai pritinka, tas pritinka draug ir kitai. Pirmucziausiai turiu primint, juog tai yra „kasta“ (liuoma), apsitvėrusi tarsi Chynų muru, laikanti savę už visai atskirus auksztesnius sutverimus, negalinczius turėti nekoko sąryszio su valscezionimis; tuos stato beveik ant vieno laipsnio su galvijais ir vadina „chamais,“ nē dėlto, kad jie butu tamsūs, (daugumas szlėktų už juos da tamsesniai) ale dėlto, kad jie nē szlėktų gimimo. Ta tai „kasta“ (liuoma) prastų szlėktų ir ponų, tikriaus „juodrubių,“ nės nekurie isz jų, nors ir turtingi butu, vienok pagal viso ko tikri „chamai“, neiszpasakytai prisiriszius prie lenkiszkos kalbos, teip juog užkalbinta lietuviszkai, jaučia savę didžiai įžeistą ir drožia su piktumu: „mynie chłopy.“ Jos vaidintuvėje negali da patilpti ta tiesa, juog ir szlėktos, ir ponai teip-pat lietuviai, juog lietuviszka kalba nē kiek gėdos nedaro, juog ir jiems



teip-pat kaip ir valsezionims pridera lietuviszkai kalbėt. Szovinizmas parėmė juos teip, juog viską, kas tikt lenkiszka, arba isz lenkiszku rankų paeina, neveizdint visai ant jo vertės, iszkelia į padanges. Prisiskaitej vien tiktai lenkiszku kningelių ar gazetų, ne be szovinizmo, jau nebemoka atskirt gero nuo blogo — žodis „lenkiszkas,“ t. y. nuo lenkų paeinantis dalykas, apsiauczia juos tarsi kokią miglą, isz po kurios jau nė kokių ypatiszkumų nebemato, jis vienas yr' viską sprendžiantis, ir tokiu budu, apsvaigę, tvirtina, juog „lenkai tai iszkilmingas paveiksłas dėl lietuvių,“ juog lenkus turi lietuviai stacziai kaipo kokiuos Dievus laikyt (ubóstwiaé). Kiekviena abejojimą apie lenkiszku darbų arba dalykų gerumą atmeta isz kalno, kaip piktas, nuodėmingas mįslis, kaipo grieką, szaukiantį į dangų atmonijimo. Rodos jie gyvai iszėmė isz katechizmo, paskirto dėl žmonių, neturinczių teoliogiszko mokslo, patarmę, liepjanczią, atnest visokias mįslis, prieszingas Dievo buvimui arba gerumui. Užmirsę vienok arba nenorėdami pritaikint to prie kalbamojo katechizmę dalyko, nės visai ramiai dręsa abejot, pritaikino prie augszcziaus minėtos lenkystės. Kaslink-gi lietuviszkų daiktų arba darbų, tai jei prisisavint nepasiseka, t. y. jei negalima niekaip priduoť jiems lenkiszkos žymės, tadą nebeatranda užtektinai asztrių žodžių dėl iszpeikimo jų. Dažnai pasirodo tamę teip uolūs, juog atsiradus lietuvių apgynėjui, nebesusimano, ką bedaryti; pritrukę argumentų, griebjas ant gało už tuszezių keiksmų ir kitų panaszių daiktų. Nesakau to ant vėjo, kaip nė vienam tas gali iszsirodyti; ale patvirtinu gyvų paveiksłu, paimtu isz Vieszintų padangės, da nesenei atsitikusiu (rugsėjo men.) Apie tą atsitikimą visa parakvija kalba. Vienas teip vadinamas ponas, matyt atejunas isz kitur, nės, veidas jo esąs tikrai mongoliszko typo, p. H. užpraszė pas savę į vieszes vieną lietuvi inteligentą, žmonių akysę augsztai stovintį; ale norėdamas sutaisyt jam skaudulį ir tokiu budu pažeminti, pradėjo asztriu bu lu peikt viską, kas tikt' lietuviszka, nesi-gailėdamas prie to nė kokių, lietuvius pažeminanczių žodžių. Kadą-gi teisingumo to savo sakinio ir kitų, prie to pridėran-czių dalykų, iszrodyt negalėjo, įniko užkabinėt be jokios priežasties asabiszškai tą lietuvi, kaipo lietuvi; szis maty-



damas, juog prie nieko gero nenuves tolesnė kalba su žmogum, kad ir negirtu, ale norincziu tiktai sutaisyt pesztynes, kaip tai daro ant gatvių vokiečių ulycznikai, burszais vadinami, atsistojo ir, pasakęs kitiems svecziams su Diev' traukės į namus. Bet ant tų pėdų tas, teip vadinamas „ponas“, tikriaus „burszė“, paleidęs paskui iszeinantį, pasikviestą sveczią, žodžius „chamuila“ ir kitus, ale nesulaukęs, žiuoma nė kokio atasako ant teip buriszko atsisveikinimo, priemenėje pasivijo, nustvėrė už krutinės ir norėjo muszti; laimė, kad kiti iszgelbėjo. Tas tikras atsitikimas, darantis sarmatą ir tiems, kurie lanko tokiuos namus, rodo užtektinai be jokių aiskinimų, koks tai žmogus tas „ponas“. Ale su juo labai tai — svarbesnis dalykas yr' tas, juog dabartiniame laike daugumas pametė gerus svetymeilės paproczius, teip kad užpraszytam svecziui ne vienoje vietoje reikia but atsargiam. Kaslink to nuskriausto lietuvio, tai, kaip girdėjau, neskaito jis nė kiek sau tatai už pažeminimą, prieszingai, priėmė kaipo nemažą garbę, nės kentėt už lietuviszką idėją nevisuomet tenka. Tas atsitikimas tikroje szviesoje rodantis pažiuras mūsų buk tai su mumis broliaujanczių „ponų“, ir kur juos szovinizmas nuvesti gali, tegul bus visiems ant atminties. Nesakau, juog visi ponai panasziai apseiti galėtu; ne, saugok, Dieve, daugel isz jų nēr da praradę sarmatos, kaip augszcziaus minėtas p. H., kuriam, kaip matem visai stokoja žmonisz-kumo ir intelligencijos; noriu tiktai parodyt, juog visi ponai gilumoje szirdies pilni lenkomanijos, kad ir tas pas kitus nevisuomet atvirai iszsireiszkia.

Isz priezasties to neaprubežiuoto prisiriszimo prie visko, kas tikt lenkiszka, pacina noras ir iszplatint pagal iszgalėjimą lenkiszką kalbą tarp lietuvių, liki sziolei da tebėsanczių tautiszkamę miegę. Juog tai užmetimas teisingas, visiems aiszku, nės kokiug būdu butu atsiradę Lietuvoje teip daugel lenkiszkos kalbos, jei nebutu buvę polionizatorių, tarp kurių nekurie senieji kunigai pirmą vietą užima. Nežinau gerai, kaip daro kitų parakvijų ponai, ale vieszintieciai, tai jau isz visų spekų rupenas, kad tikt valsezionys nenubustu isz tautiszko letargo ir nesusiprastu lietuviais esant ir tokiu būdu neiszsiveržtu isz po lenkų įtekmės.



Su tuo tikslu, pasinaudodami iš žinios, juog apszvieta visu labjusiai prisideda prie iszбудinimo, rupenas paspirt ir sudrutint pažvalga, buk tai dėl prasto žmogaus visai nereikia nė kokio apszvietimo, juog dabartinis tamos stovis yra geras ir net geistinas. Pagaliaus apszvietą sujungia draug su moraliszku nupuolimu, tvirtindami, juog juo žmogus apszviestesis, juo jis blogesnis ir kaipo paveiksła rodo visiems žinomus karcziامينius advokatus, iszsiskiriancius nuo kitų savo girtuoklystę ir darymu visokių vaidų, idant paskui isz to pelną turētu. Bet kad tas neturi tiesos pamato, visiems teip aiszku, juog nemislyju ezia privadziot; gana to, — visa pasaulė tatai pripazįsta, ir isz visų spēkų triusia apie apszvietimą prastų žmonių, kurs sujungtas su moraliszku krikščionijos mokslu suturi ir nuo girtuoklystės ir nuo žvėriszkumo, kurs dabar labai dažnai pasirodo visu labjusiai musztynės, ir nuo kitų jeibių. Ale ir jie patįs nė isz tikrųjų tą sako, ir nė apie tatai mislyja — augszcziaus minėtas užmigdymas lietuvių tautiszkuosę dalykuosę — tas jiems galvoje. Juog tai jų tikras tikslas, aiszkliai parodo patįs ragindami „szlektas“ prie mokslo, iszgirdami apszvietimą, esantį kitosę valstijosę, kaip antai Vokietijoje, Szvecijoje, Norvegijoje ir kitur, ir iszaugsztindami tuos, kurie apie tatai rupenas, kaip antai Szvecijos karalių ir kitus. Jeigu jau jie pripazintu apszvietimą kaipo tikrai blogą daiktą, tai dėlko-gi girtu ji kitur? dėlko jis turi but tikt Lietuvoje blogas? dėlko tarp kitų net užszoksta isz džiaugsmo, jeigu užgirsta, juog Lenkijoje kas nors szį-tą padarė dėl apszvietimo? Juk aiszku! Savo uolumę dėl lenkiszkos kalbos neveizdinė ant to, juog valsčionims, tamsiais esant, ruskinimas didžiai platinas ir jei tiktai gudų rėdas protingai pasielgtu, tai tokiuos tamsuolius greit patrauktų prie savęs ir supravosiavintu, nės jie kaip abelnai ant visų dalykų, teip da labjaus ant tikėjimo žiuri isz pavirszutinės pusės, turinio-gi visai nesupranta. Ale kas labjaus da pasistebėtina, tai tas, kad tarp mūsų „juodrubių“ yr tokie, kurie net grynai ukiszko lavinimos, kaip tai yr' Baltiszkosę provincijosę ir kitur pavydi, nujausdami matyt, juog pagerinus materjaliszką buvį, greicziaus pasigerins ir dvasiszkas. Žodžiu, mūsų



„juodrubiai“ dėl lenkomanijos pasitaisę yr' paszvesti apszvietimą, paszvesti pagerinimą teip menko buvio ir tikėjimą, paszvesti abėnai visą Lietuvos laimę. O tai vis vien tikt dėl savo svajonių, dabartiniamę laikę nė kaip nebegalinczių iszspildyt. Nė vienam gali pavirszutiniszkai žiurint iszsirodyt stacziai netikėtinu, o vienok visas tų ponų pasielgimas, kartais jiems patiems neaiszkus, ale už tat par. amžius nuo kitų surėdytas, patvirtina, juog ant nelaimės teip yra. Ką-gi tai kitą reiksztu tie užpuldinėjimai ant lietuvių inteligentų, triusanczių dėl Lietuvos, tie pro ausis kaip vapsvos isz jų burnos zvimbancziai žodžiai: „litvumak, fanatyk“ ir kiti? kam-gi tai reikalinga butu tie lietuvių inteligentų niekinimai akysę prastų žmonių, jei ne tam, kad darbas žadinimo isz miego valsezioniu, su teip didžiu prakaitu varomas, butu sutrukdytas ir nepažintas, žodžiu, kad tas darbas nueitu ant vėjo? Sujungę savo vaidintuvėje su lenkiszka kalbą laimę ir nelaimę, ardymę lenkiszkos kalbos, mato savo pražuvimą. Dėlto tai lietuvių inteligentų darbuosę iszvysta tiktai tą, kad juodrubiams ant gero iszeiti negali, taigi visupirmucziausiai vien tiktai vaisyma nesantaikos tarp valsezionių ir juodrubių buk tai jokio kito tikslo, platinimą socijaldemokratiszkų idejų (pažiurų) ir stacziai auarebistiszku, t. y. platinimą noro atimt nuo jų visus turtus ant naudos valsezionių; tuo kartu, kad lietuviai inteligentai, iszskinant nekuriuos ir mislyti apie tokiuos dalykus nedrįsta, kaipo apie visai neteisingus ir didžiai pavojingus. — Jie nori tiktai, kad lietuviszka kalba gyvuotu nė vieno nemindžiojama, kad jos literatura platinus ir szviestu žmones, kad lietuviai, neiszskiriant ir tų, kurie nuo poros szimtų metų kalba lenkiszka, neiszsižadėdami savo tikros tautos atvirai prisipažintu lietuviais esant ir savo kraszto kalbos nestumtu į užpeczkį. Tokie tai lietuvių inteligentų reikalavimai! Isztiesų juokas kartais ima žiurint ant tos mūsų ponų baimės ir nenoroms veržias į galvą apysaka garsaus Lervanteso, kurios karžygis lygiai, kaip ir mūsų ponai matydamas savo neprietelius ir pavojus ten, kur jų nėra, grumjas su maūnais, statinėmis. Tokie tai „ponai“, beveik visoje Lietuvoje, isz tarpo kurių garbingos iszimmtis retai atsiranda.



Kaslink nekurių senųjų kunigų, apie kuriuos augsčiaus truputį minėjau, tai pirmučiausiai turiu pasakyti, juog jie iš augszto pastatyti vadais lietuvių netikt' grynai bažnytiniuosę dalykuosę, bet kiek vienoje karėje priesz visus jų neprietelius, todėl ir priesz neprietelius lietuviszkos kalbos; didžiai tadą deda priesz savo užduotį ir paszukimą, jei vietoje gint sau pavestas aveles, da padėda jas nemielaszirdingai draskyt. Tokie vadai, tai jau ne vadai, ale stacziai pleszantis vilkai, kurių reiktu saugoties.

Jie paeina iš lietuvių, yra tikri lietuviai, nors lenkiszškai kalba ir prie lietuvių vardo nebeprisipažista, nuduodami lenkus, dažniausiai dėlto, kad ne jie patys pradėjo lenkiszškai kalbėti, ale jau jų tėvai, o nekurių seneliai. Kadagi kas parmainydamas savo kalbą, parmain: ir savo gimimą, savo lietuvius tėvus ant tėvų iš Lenkų žemės paeinanczių? Kalbėjimas svetimą kalbą ar par 10 metų ar par 100 nepervers tavęs be primaiszymo svetimo kraujo.

O vienok mūsų nekurie senieji kunigai išz džiaugsmo dėl pridurtos galūnės „vicz“ arba „ski“ prie jų pavardės, matyt užmiršo ar nepamislyjo apie tą tiesą ir da szimet prie visuotinio žmonių suraszymo publiszškai užsiraszė „poliakais“ arba „polskavo proischozdenija.“

Kad jie nebutu seni, verti butu didelės bausmės, nors da įraszymą anų pavardės į laikrasztį dėl amžinos atminties, juog visuosę liuomosę gali buti kulvartos. Dabar vienok žmoniszkumas reikalauja patikti juos užsipelnytamę pakajuje ir laukti, o tas laikas ne už kalno, kad jų vietą užims tikri Lietuvos sunys, ginantis lietuvius nuo visokio prieszo.

*Ryksztė.*

## Voras pas Perkuną.

Sakmė.

Buvo kitą kartą žmogus nedoras

Vardu voras.

Visiems darė pinkles, visus apkalbėjo,

Aliai-vienam veikė piktai, kiek galėjo.

Kartą piemenis valgė pusrytį iš abrinės

Ir pribarstė trupinių ant stovynės.



Voras, surinkęs trupinių kaupą,  
 Iš jų duonos kukurį taupo;  
 Sutaupęs pagrandį pas Perkuną nukako

Ir sžeip jam sako:

„Matai, Titi, kaip piemenis pasileido?  
 „Dievo dovaną kepalais-kepalais svaido!  
 „E! verta, verta! už tokias nedorybes  
 „Kad juos baustu tavo devynios galybės,  
 „Kad nedorą jų kuną  
 „Trenktu žaibas Perkuno,  
 „O jų velės —  
 „Mužutėlės,  
 „Jei tavo galybei patiktu,  
 „Lai žemės vabuołais liktu“!

Susiraukė veidas Perkuno: vilių suprato,  
 Suprato, juog Voras piemenims tinklus stato.

„Ant tavęs, tarė, teiszsipildo tavo lėmimas:

Tu ir visas tavo prigimimas

Bus'te vabuołais žemės,

„Statys'te spąstus visiems orę,

„Bet piemenims neklus: bus tai musių kozė“.

Voras da į ginczą rėmės,

Bet Perkunas rustingas rankosna kepałą emė  
 Kupron kepału trenkė ir Vorą nuo debesų nutrėmė.  
 Išszoko vorui kupra, kaip kepałas didumo,  
 Ir kojos iszkrypo nuog kryczio smarkumo.

E! jei ir nunai Perkunas už melagystę teip tvotu,  
 Kiek tai pas mumus butu kuprotu!

*L-ka.*

## Musų iszkałos.

### Maskoliszkas szvietimas Sziaulyczių.

Išz praėjusių N. N. „T. S.“ skaitojai žino, kokios yra Sziauliuosė mokslavietės ir kas ten dedas. Nors daugalį papeiktinų dalykų iszmetinėjome szvietėjams „sziaulyczių“, vienok nė karto nepakėlėme bałso priesz paczios apszvietimo įrėdnes, „Nedėldieninė iszkała“, „skaitymai dėl žmonių“ vis tai naudingiausios įrėdnės, didžią garbę apgaubianczios



globėjus jų ir darbininkus. Iš tos priežasties gavome net keletą asztrių iszbarimų už tat, kad nepriėme daugybės labai prieszingų toms įrėdnioms rasztų, pasikakindami sausu iszrokavimu ydų. Reikia, gird, jums žinoti, juog visi tie iszsmislai: mokyklos, skaitymai, rodymai abrozdu ir tt. isz tolo žiurint iszrodo neteip blogi, kaip jie yra patys savyje, pagal visų sziauliszkių inteligentų, kaip tai sakant, grabai pabaldyti, o viduryje-smertis. Juog teip yra parodo vaisiai ir pasekmės, kuriuos kasdieną atsitinka regėti; parodo nutaisymas (keravojimas) dalykų aiszkiau ant blogo, į visai priesziņgą mums pusę parodo; paczių diejatielių prisipažinimas ant popieriaus ir kałboje. Teisybė, kad protingas žmogus galėtu turėti naudą isz tų įrėdnių, nės ir mėszlynę gali atrasti žemcziugą, bet tokių žmonių nedaug; paprastai, kaip rodo datyrimas, gauna neiszmazgojimą įtapą; dėl kibirkszties apszvietos nustuma į szalį, nusmelka tą, kas mums visų brangiausias: tėvyniszkus lietuviszkus ir katalikiszkus jausmus; par svetimą įtekme kaskart labiaus užsimirszta, kas jie yra. Sziauliuosę apszvietimo įrėdnias įtaisė vieni patys maskoliai ir su szėtoniszku karszcziu darbuojas, suprasdami, juog kiekviena valanda, kiekvienas vakarėlis susidurimo stacziai su lietuviais ir pasznesio su jais padaro žymę isztrynimę lietuviuosę visuokio skirtingumo nuo maskolių. Sziaulių diejatieliams niekas nepripažįsta grynos intencijos plātinti gryną szviesą. Bet nors galingi ir pilni karszczio buvo anie popvaikiai vienok greitai dantis atczipino, veikiaus, nė kaip mes buvome pranaszavę. Ką gali ženklinti tas nesvietiszkas ałasas, kurį kas nedėl kelia par maskoliszkas-gazetas? Tatai jų silpnybę. Veltui sumeta atsakymą ant kunigų, Nė kunigai, nė kiti inteligentai nebus prieszingi apszvietimui, jei tas bus tikrai lietuviams naudingas, nevodingas. Lietuviams katalikams reikia lietuviszko katalikiszko apszvietimo, ir kol to neduos mums maskoliai, veltui szauksys užtarymo prie mūsų apszviestųjų.

„Nedėldienine iszkała“ kaip staigu prażydo, teip staigu pradėjo vyti. Vyriausiamę skyriuje isz 26 beliko tikt szeszi; kituosę skyriuosę teip-pat susimažino; dėl tų szeszių reikia gurdyti tris mokytojus! žinoma, pyktis ima, o atsakymą už sumožėjimą skaitliaus mokytinių metą ant kunigų.



Tegul sau ir teip bus, kaip jie nori; ale ir nekunigai musiszkiai nenori darbuoties su maskoliais, kaip tai padarė vienas gerbiamas daktaras, atsakydamas: „tarnauiu jums su savo mokslu ir iszmanymu, jei jus įvesite mokymą lygiai lietuviszką, jei tuojaus paraszysite į ministra, praszydami lietuviszkų gazetų į arbatinyczias; kol to neregėsiu-su savo darbu neprisidėsiu!“ Sztai kamę brindūlas: kol lietuvius, jų kalbą ir tikėjimą regėsime pažemintus, **tol su jumis, maskoliai, nesibiczuolinosime!!**

Prაėjusį kartą raszėme, kaip nedoriai yra parėdyti „Skaitymai dėl žmonių“, kaip turi vargti, kiek nemažonumo ir papiktinimo datirti, kol įsiverži į vidų, negeriaus dėjos ir viduje. Tuos asabos jau senai stengėš pertikrinti komisija „skaitymo“, kad tie skaitymai yra gana pavojingi jaunumenei, bet komisija vis neatkreipė ausių ant to praneszimo. Tiesa, p. Mysovskoj vyresnysis ir darbsztasis komisijos sąnarys teiravos nekurių ateinanczių suaugusių praszcziokų: „Kaip jiems regis, ar yra kokia nauda isz tų skaitymų, ar kokia blėdis?“ Gaiū, kad neancztiko protingo žmogaus, kurs butu drėšęs pliką tiesą iszreiksztį; užklausitiejį nusižemindami priesz ponus szvietėjus, itikdami jiems, atsakę: „Skaitymai labai esą naudingi dėl prisipratinimo prie maskoliszkos kalbos“, o į gadinimą jaunumenės neesą ko veizdėti: „Toks tokį (paleistuvis paleistuvį) ir kelyje, gird, sutinka“. Komisija nusiramino, kol viena isz jų paczių, p. O., prisiklausiusi savo tarnaitės, neryžos isztirti, ar tiesą žmonės pasakoja. Apsidarė tad savo tarnaitės drabužiais, nuėjo ant skaitymų ir įsimaiszė į praszcziokų tarpą. Nežinia, ko ji tenai datyrė, ką iszgirdo; gana to, kad nuo tos dienos atskyrė vyriszkus į vieną pusę salios, motriszkasias — į antrą. Bet stumdymos ir brukinėjimos ant ulyczios, kol pasiims biliotą ir įeis į vidų, pasiliko; pramaiszu stovėdami kalba ir daro, ką kas iszmano. —

Ta pati maskolių draugystė, kuri įsteigė „Nedėldieninę iszkałą ir skaitymus dėl žmonių“, apsiėmė ir įtaisė dvi **arbatinyczias dėl žmonių** (narodnajaczajnaja). Už stiklą arbatos su dum kšneliu cukraus pirma ėmė vieną kapeiką, paskui-pusantros. Laiko ir valgymus, bet tiktai szaltus. Prie vienos arbatnyczios yra didelė salia, kamę tankiai



esti skaitymai; žadas mokyti ir giedoti maskolizškai. Yra da biblioteka, arba kningynas ir bała maskolizškų gazetų abejosę arbatnycziosę. Paleido paskalą, buk už lankymą tų arbatnyczių busia žmonės apdovanojami. Žmonių yra netruktinai. Małonu butu žmonės siųsti į tas arbatnyczias, kad neputu karcziamosę, kad rastu ten tinkantį sau peną — savas gazetas, savo kningas: lietuviai — lietuviszkas, lenkai — lenkiszkas, bet dabar kur nueisi nors doros, blaivystės jieszkodamas vis-tą patį atrasi — maskolį ir maskolį; net szlyksztu daros.

Dėl privyliojimo prie tankesnio lankymo skaitymų ir arbatnyczių, komisija stengsys retkarcziais pramanyti zobovas. Pirmą Kalėdų dieną 4 valandą po pietų buvo loterija dėl vaikų — vełtui. Buvo leidžiami 6 samavorai, kelios deszimmtis marzszkinių, skepetų, sznypsztukų (nosinių) ir daug zobovų. Biliotų buvo pataisyta 200 dėl vaikų lyg sekmu metų. Bet kad neatsirado tiek mažų vaikų, davė ir didesniems, ką tiktai sutiko. 160 biliotų iszdalijo ant ulyczios popas; 40 biliotų atsiuntė kunigams, kad ir jie iszdalytu, bet kunigai atgal parsiuntė, už ką maskoliai dideliai paszėlo ir tuojaus baisią skundą įraszė gazetoje. Jau tainepraeina nė nedėlios, kad Sziaulių kunigų kailio nebutu „diejateliai“ iszdirbė. Sunkus nabagų padėjimas. Tas atmetimas biliotų vienok neiszėjo ant prasto . . . dėl vaikų — katalikų, kurių vis-gi buvo arbatnyczioje, nors kunigai nebuvo siuntę. Neiszpasakytas piktumas žmogų ima, matant, kad nekalcziausią zobovą Sziaulių diejateliai terszia ir nepraleidžia nė mažiausios progos pasirodyti su savo pravoslaviją ir maskolystę; net baisu pamislįjus, kas su mumis bus, jei daug tokių uolių atsiras! Sztai kvieczia vaikus ant zobovos ir vienkart rengia — „molebną“ už geradėjus. Na, ar-gi ne juokai? Jei kas panorėtu žinoti, kas teip ragina Sziaulių popvaikius, tai praneszcziau tiems dėl iszaiszkinimo, juog po Sziaulius eina paskalą, buk tie visi darbsztieji maskoliai esą susibendravę, turiu neapskelbtas regułas, kaipo „общество для борьбы съ католицизмомъ на всѣхъ пунктахъ“ negalime vienok tikrai tvirtinti, kol negausime tikrų žinių. Jei tai tiesa, „apszvietėjai“ pasirodo tikroje szviesoje, o žmonėms aiszku, ko



gali nuo jų laukti? — Sziuo kartu vienok „pravosławiszka“ zobova isziro par neleidimą katalikų vaikų. Batiuszka su komisija didei įnirszo ant „nedėkingumo kunigų, kurie nenori suteikti vaikams nė kokios zobovos, prie to butu dagi gražiai pasimeldę... o dabar, prasidėk pamaldą, padarys mus piktesniais už kipszus (chuže czertej) už gudinimo vaikų prie pravosławijos par zobovą“. Teip paaimanavę pradėjo zobovą. Prie dovanų padėjo po pusantro szimto bakelių su cukerkomis ir rieszutais, uždegė Kalėdų eglę, žvakėmis apraisziotą, liepė visiems atsistoti ir vietoje maldos liepė muzikai užtraukti „Boże caria chrani“; pagarbinę carą ėjo vaikai prie stalelio numarų traukti; tuszcio nebuvo nė vieno: kiekvienas gavo cukerkų, rieszutų, dovanelę pagal N. ir kartelę į arbatnyczyą, kamę paskui gavo arbatos ir pyrago. Vaikų buvo arti 200, o ir suaugusiųjų tiek pat, Po visam apskelbė vaikams, kad ant rytojaus (antrą dien Kalėdų) susirinktų į salią „Sjezdo“, kamę busių.

**Skaitymai dėl vaikų** su rodymu abrozdu. Privylioti vaiszėmis ir dovanomis vaikai, vildamies vėl ką gausią jau nuo pat ryto pradėjo rinkties ant ulyczios; laikę sumos buvo jau arti 200, paskui da pasidaugino, bet pirmą adyną įvedė tik 200, nės daugiau vietos nebuvę. Viduje iszklausė skaitymo apie du kareiviu, kaip jie pagrįžo isz vainos ir kaip savųjų ir sąsiedų buvo priimti. Abrozdai rodė, kaip jie mylavos su bobomis. Muzikai užgrajijus, vaikai iszsiskirstė kaip grobą putę, nieko negavę. Neproszalį bus pasergėti czia, kad antrą dieną Kalėdų bažnyczioje, lygiai kaip ir cerkvėje dievmeldystė; komisijai neiszpuolė traukti vaikus ant ulyczios.

Sztai, skaitytojau, platus, aiskus ir smulkmenosę vaizdelis darbavimos Sziaulių „diejateljū“. Reiktu tik džiangties, juog randas žmonės su tokiu pasiszventimu; ale dabar mums, gudinamiems visokiais monais jau nuo sekmy metų prie maskolystės, mums, kurie noroms nenoroms turi dėlto paniekinimę turėti savo kalbą, kurioje nieko gero negirdi, — reikia tik rankas laužyti isz skausmo. Kadangi isz laužymo rankų ir nuliudimo pešnas mažas, pulkime visur su nauju karszcziu reikalauti, idant prileistu mums



vartoti savo lietuviską kalbą rasztę ir susirinkimuosę; tadą parodysime, juog ir mes įstengsime gražiai paskaityti ir užsibovyti.

Pagal *Tapalio* pranesimą.

**Vyžonų iszkała** (Ukmergės p.) Anuokart buvome trumpai paminavoję apie atemimą vaikų isz Vyžonų iszkałos. Gauname platesnes žinias. Lenti ir nuofaidus augsztaicziai lietuviai pradeda sziauszties, kad makoliai užgauna tikėjimiszkus anų jausmus. Į Vyžonų iszkała buvo paskirtas szviesus kamendorius, Daktaras Kanonų, bet maskoliams nepatiko ir dėlto nepriėmė. Vyžoniszkiei, pajutę, kad jų vaikų niekas nemokys religijos didžiai užsirustino, o nenorėdami palikti savo vaikų nenaudeliui „ucziteliui“, susitarė neleisti ir galas. Pasakyta — padaryta: iszkała tuszczia. Dideliai rupėtu žinoti, kuom-gi butu viskas pasibaigę, kad valdžia butu pradėjus verstinai versti į iszkała, neturėdama provos. Ale valdžiai neprireikė laužyti galvą, ją užstojo starszina Starzdas. Jis umai sustrunijo starostas, liepė bausti, sztrapuoti neleidžianczius vaikų į iszkała ir adventę privarė pilną mokslainę; priesz rėdą-gi teisino tėvus tuom, kad vaikai turėjo ganyti, suprask, — lyg pat advento; negu utis po žydo barzdą, kad žolė adventę nebeauga. Klausimas, kas Strazdą praszė teisinti tėvus priesz rėdą, kad jie patis turi liežuvį ir butu galėję teisingai iszpasakoti, ko jie geidžia nuo iszkałos, ko truksta iszkałai ir tt. O dabar turėjo viską ant raszto iszdėję nusiųsti Ministrui, įraszydami, ką vaikai datiria iszkałoje, kamę mokytojas yra netvarkelis — paleistuvis, o prižiurėti aną — nėra kam, nės kunigo vietinė valdžia neleidžia. Tas yra gerai, bet Strazdo kiauulystės tas nėra maž nesumazina. Jau tai įkirėjo tas Strazdpalaikis visiems vyžoniecziams par savo neteisingumą. Szžinę ir protą iszmirkė arielkoje, tiesą už rublį parduoda, o kad užsiturētu ant vietos, sztai kaip maskoliams laižos, užkirsdamas kelią visiems saviesiams. Vektui nabagas vargsta: gerai, jei bus lyg gało trejenės, ant antros trejenės greicziaus seną bobą pasodins neką turētu vyžoniszkiei kęsti ilgiaus Strazdą. Drąsiaus, vyžoniszkiei, neduokitės jodinėti ant savo sprando! —



**Naujos rengiamos iszkaļos Telszių apr.** Apszvietimo Ministerija pernai nusprendė Lietuvoje esą par mažai maskoliszkų iszkaļų, dėlto subruzdō jieszkoti vietų naujoms. Nežinau, po kiekvieną nori įkurti kiekvienamę apskirtyje, nės lyg musų tik vientisi balsai teateina, kaip tai isz Vėsintų. Už tat žinome, juog Telszių apskirtyje nutarta pastatyti naujas iszkaļas sziosę vietoje: Kaukolikų sodoje, Kalvarijos, Barstyczių, Szaczių ir Lenkimų miesteliuose. Apie nepavykimą įkalbėti Kaukolikų vyrams iszkaļos, nors vienas isz jų — starosta Jurkus buvo dovanojęs desetiną žemės, jau musų skaitytojai žino isz N. 9. Sziuo kartu norėcziau praneszti apie antrąjį rusifikatorių-žemaitį, padėjusį įvesti.

**Naują iszkaļą Kalvarijoje,** apie Kalvarijos starostą — Antaną Maczernį isz Szarnelių. Jurkus ir Maczernis — du starostos, du maskoliszkų iszkaļų gļobėju! Jurkus už savo rupestingumą jau gavo keliu į pasturgalį ir kuļvartomis iszniekintas priesz visą schodą iszgriuvo isz starostystės, kurią par 16 metų atvejų — atvejomis pirkō sau už arieklą. Įstabus yra prisiriszimas tuļ žemaiczijų prie visokios virszininkystės. Jurkus „betarnaudamas“ įlindo į skolą lyg ausių, gerą butą nuplėsžė, liko kaip bobilis su dviem karviem ant dviejų vaļakų, jausdamas nebetvirtą savo starostystę — perkas desetinomis žemės. Kas aną traukia? Klausė kipszā, dėlko jis vis pelkēsę gyvena? Prigudau! — atsakė. Iszmestas isz virszininkystės dagi Ministrui apsiskundė; bet apie tą paskui. Tamę tarpę veizdėkime, ko-gi trokszta starostaudamas turtingas gana iszmingingas ir žmonių lenkiamas Maczernis! Negu kokio didelio medalio, ar kryžiaus par visą pilvą. Laukkime-gi, kuomet susilauks, idant paskui prideranczią jam garbę atiduotumeme už jo pralietą prakaitą ant schodo szį rudenį.

Atvyko vieną kartą Tarpininkas (Pasred.) į Kalvarijos obszczestvą Alsėdzių valszciaus ir pradėjo įkalbėti kalvarijiszklams, kad nupirku dėl naujos maskoliszkos iszkaļos vieną desetiną žemės, bet vyrai ten drąsus, kaip rodo mums Alsėdzių istorija su prikaimu kryžiaus iszkaļoje; tadą vienu balsu atsiliepė: — „Mums tokių iszkaļų nereikia!“ Ant to tarpininkas: „Jei neprisiimsite valszciaus



iszkałas, tai ir jums nenorint įrengsime iszkalą, bet cerkowno-priehodskają! Suprantate, kas tai de iszkała?“ Kałvarijiszkiei žinojo, kad „cerkowno-pr.“ iszkała — tai popų iszkała, asztriai atvirai kariaujanti su katalikais, pradėjo svyruoti, bet ant gało vis-gi suszuko: „Nenorime! Taisykite sau, ką norite, tik ne mūsų piningais!“ Ir butu iszdulines tarpininkas nieko nepeszęs, kad ne starosta Maczernis. Aną tatai tarpininkas pamojo eiti paskui savę į alkieri. Pasikalbėjęs su tarpininku, Maczernis iszėjo isz alkierio, kaip apsvaigęs, matyt dideliai iszgartas „didelio pono“. Iszėjęs pasilipė ant kedės, turėdamas szalip savęs Buszmą Juozapą ir Miką Simeoną isz Geczaičių ir Virkszą Tamosių isz miestelio pradėjo kalbėti vyrams. Žodžiai plaukti plaukė, mostagavo net visas sukaitęs, „lig kozonių sakydams“, kaip žemaiečiai tycziojas. Pravirkdyti, rodos, nieko nepravirkdė, bet patsai tik ne susigraudeno; pertikrino tiktai 10 vyrų. Maczerniui pasakius pamokslą, tarpininkas užsimanė balsus rinkti ir butu vėl prakiszęs, nės visas schodos, apart tos deszimties vyrų vis-gi buvo prieszingas. Ale ir czia Maczernis iszgelbėjo: „kam czia, gird, skiesties dėl tų kelių durnių!“ o tų „durnių“ buvo visas be mažko schodas ir teip be balsavimo tapo užraszyta, juog Kałvarijos obszczestwa iszkałą priima, belieka žemę nupirkti. Vyrai, drąsiai pradėję, ant gało pasirodė avinai esą: nė vienas nebedrėso priesztarauti isz baimės sztrapo ir pasiraszė. Tarpininko, rodos, butu ir neiszsigandė, ale lenkiamo sąsiedo Maczernio paklausė. Paskyrė tadą 200 rs. ant nupirkimo desetinos žemės ir tuojaus nuo vieno ukininko pasiskolijo, kol iszrinks nuo visų, iszskyrė 4 vyrus dėl nupirkimo. Visą rėdą vis vedė Maczernis kitiems tylint ir tik darant, ko jis sukamandavoja; pagaliaus nė vieno neatsirado, kurs butu skėlės į ausį už pavadinimo viso schodo durniais.

Vyrai tik tuomet iszsižiojo, kad buvo paketinę paskirti vietą ties „kryžiauninę“, t. y. didžiąją Kałvarijos koplycią ir atmetė tą užmanymą. „Ileisk kiaulę į daržą; gal kałnus vaikszioti užginti!“ Sutiko pastatyti iszkałą ant Sedos kelio — Szaszaičių sodoje.



Tikrai gal pasakyti: kad ne Maczernis iškašos Kačvariijoje butu nebuvę. Visa garbė tadą už apszvietimą(?) kačvarijiszkių sukris ant Maczernio, o anam numirus popas su „nostarninkais“ anam „pomniką“ pastatys, kad ir jaunosios kartos ne užmirsztu, koks tai karzygys buvo Maczernis isz Szarnelių!

Mes tuotarpu prie Maczernio prilyginsime sekanciją sakmę. Varna (Maczernis) pasigavo surio kąsnį ir nusileidus ant szakos ruosžės praryti. Ļapė (tarpininkas) užuodęs surį, kaip ims varną girti, jos kaklelę, jos snapelį, o ypatingai balselį: „pagiedok ir pagiedok, sesyte!“ Varnai nuo pagyrų net galva apsvaigo ir sukriokė ne savu balsu: suris žlept isz varnos snapo, o Ļapė karpt' ir prarijo.

Ar supranta pons Maczernis, kad tarpininkas aną į durnių pavertė? —

**Ko reikia reikalauti nuo naujų iszkašų?** „Ukininkas“ raszo: „Nesenei sueiga Płokszczyų gminos (valscziaus) Naumieszcio pavieto, Suvalkų gub. ant vadžios užkvietimo, kad įtaisytu da vieną iszkašą, nutarė, kad tokių iszkašų, kuriose nėra prideranczio mokynimo katalikiszko tikėjimo ir lietuviszkos kalbos, gmina nenori ir piningų ant to neduos; gmina reikalavo, kad tuodu dalyku butu iszgułdomu ant lietuviszkų kningų, spaudintų lotyniszkomis litaromis“.

Teisingi reikalavimai; to neužmirszkite reikalauti ir kiti, kuriems bruks naujas iszkašas. Sziandieną mums užtektu tuodvieju dalykų: 1) pradinesę iszkašosę mokytu ir lietuviszkai, kad 2) religiją kunigas galėtu apsakinėti teipo-gi lietuviszkai. Bet isztikrųjų priderėtu, kad ir kiti dalykai butu, „prigimtoje kalboje gyventojų to miesto, tos gminos, arba to kaimo, kurių vaikai Ļanko tą iszkašą, kaip tai: lenkiszikai, maskoliszikai, lietuviszkai, vokiszikai“. Tokį paliepimą iszleido caras Aleksandra II 1894 m. į Lenkų karalystę. Dėlko vietinė administracija varu liepia mokyti maskoliszikai? Dėlko mūsų kraszto neapima tas paliepimas? A! mus nori nužeminti ir mūsų kalbą isznai-kinti: tai nepasiduokime-gi! Mes ne maisztą kelsime, tik iszklausymo teisingų mūsų reikalavimų praszysime. Turės klausyti, jei isz vieno visi to paties reikalausime: Ļaisvės kalbos ir druko.



**Isz naujo atsildytas kepsnis.** Visiems žinomas likimas lietuviszkų kningu, spaudintų maskoliszkomis literomis: maskolių rėdas iszleido kelioliką tukstanczių rublių ant tų kningu, iszsiuntinėjo po valsezių iszkałas ir ten . . . . jos supuvo arba pelės beskaitydamos sugriaužė. Už didelius piningus negautu prie žmonių tų kningu, nės jų neturi. Da nesenei iszkałas, neturėdamos vietos toms kningoms sukrauti, o gal dėlto, kad įkirėjo, apdovanojo savo mokytinius, bet ir tų nė su žiburių nesuvoktumi. Žino ir patį maskoliai, kad jų noras įvesti į lietuviszką kalbą maskoliszkas literas — pilnai nepasisekė, o vienok atsirado gudruoliai, paketinę atsildyti tą neszvankų kepsnį ir vėl lietuviams dėti į panosį dėl pauostymo. Tokiu gudrueliu buvo nelemtos atmintis Apuchtinas, kuratorius Varszavos Mokslo Aprinkio: jis tatai parupeno dėl suvalkiecių lietuvių „Aukso Altoriaus“ 5000 ir kitokių kningelių dėl mokynimos lietuviszkiems vaikams iszkałasę, bet drąsiai gal pasakyti, kad ir tas kningpa laikias laukia toks pat likimas — supuvimas, arba pelėms dėl pasidirbimo gusztų. Juokas juokais, o užnemunieziams galės maskoliai gerai įkirėti, kad gaus kokį deszimtį kartų par nosį nuo drąsių dzukų, ypatingai kad visur yra tarnai daugiau pildą, kiek yra įsakyta. Moksłakningės yra atspaustos dėl vaikų, bet nėra įsakymo, kad kiekvienas vaikas nupirktu jas: tai palikta valiai. Mokytojai tuotarpu norėdami prisilaizyti savo vyresniesiems varu verezia pirkti tokias kningas, baugindami bausmemis, policijos persekiojimais ir . . . o, baisybė! paczią Siberiją! Žinias tas paduodame paskui „Ukininką“ 97 m. Paprastai tų kningu neperką, bet tėvai piningų neduoda, o kamę par nevalią rupestingieji „bruka, tai atsitinka net mokytinių „buntai“, kaip tai buvo Naumiestyje. Ten mokytojas szelmis U. (lietuvis) da nesuėaukęs kningu iszrinko isz mokytinių piningus, bet vaikai, gavę kningas susitarė jas iszkepti ar bjauriai isznevožyti, už ką gavo ilgą pamoksłą apie prigulėjimą klausyti tų, kuriems tarnauji ir baisų gražojimą, bet reikia abejoti, ar įkalbės vaikams, kurie jau žino, kokios kningos „geros“, o kokios „negeros“.

Perserga tai ir kauniszkiams: neįkiszdami tų mūsų neapkcenczių graždankinių kninpa laikijų suvalkiecziams,



atgabens pauostyti kauniszkiams; bet atminkite tadą nė į rankas neimti anų, netik piningu nemokėti. Reikia visur rodyti, kas mums maŕonu — senoviszkas lotyniszkas drukas. „Aukso Altorių“ isziuntinėję į valsezius dėl įbrukimo suaugusiems. (Apie tą jieszkok kitur, žinios isz Griszkabudžio). —

## Panevėžio Realinė Iszkała.

Už ką kun. Rymeiką iszvežė į klosztorių? Tur but už viską. Mums rodos aiszki viena gera pasekmė jo pasielgimo: jis, kaip mokėjo, teip gynė katalikystę nuo pažeminimo ir apgynė. Jo įpedinis nebeturės rupesczio. Kas isz nuolaidumo? sztai Panevėžio kapelionis kun. V. ėsas nuolaidus, nepriesztaravęs savo valdžiai ir kas isz to? Katalikams melsties paskyrę stoginę ant kiemo, kur studentai gimnastikavojas ir kamę sukrauti riogso musztro bałdai. Kasryt tadą katalikai turi vilstyties bereikało, idant ant valandėlės nubėgtu pasimelsti priesz S. S. S. Traicės abrozda. Nauji, puiki Panevėžio iszkała turi daug liekių salių; iszmetimas katalikų į kiemą yra tadą isz noro pažeminti juos. Kapelionis buvo kaltas, kad nepaslenko apginti savo tiesų. Neatmena: **geruoju-nieko negausi!**

## Skaitymai valsezių mokyklose.

Tokie pat skaitymai su rodymu stebuklingu paveiksłų bus daromi visuose miesteliuose, kamę tik yra mokykla. Jau liepta sutarti po keles mokyklas, sudėti po keliolika rublių, nusipirkti liktorių ir vežioti aną nuo vienos lyg kitos iszkałos. Ką galime tamę dalykę pasakyti jums, lietuviai? Tą patį, kaip ir augszcziaus pasakėme apie Sziaulius kalbėdami. Visoki gera gryna szviesa reikalinga, tiktai ne tokią, kokią mums maskoliai paduoda. Jei skaitymai mažosiuose mūsų miesteliuose gali but naudingi, tai tiktai tuomet, jei bus lietuviszki, o ne maskoliszki, arba nors dvejopi: maskoliszki ir lietuviszki. Mūsų žmonės teip da mažai temoka maskoliszikai, kad vargiai supranta ir tie, kurie buvę mokykloje, o tokių — saujelė; kiti visi



seniai, motriszkosios nėmaž nesupranta; kaip-gi tadą „narodnyja cztenija“ szvies juos ir bus gražią zobovą, atitraukiančią nuo zobovų už butelio žydo karcziamoje? Bałamutys tik žmones, gadins mūsų ausis prie skambėjimo maskolizkos kalbos, o tikros naudos nebūs. Iszmintingesniams valsčionims ir inteligentams iszpuołą isz visų krasztų kreipties prie gubernatoriaus ar toliaus su praszymu leisti mums skaitymus isz raszyto suprantomoje kalboje, dėl visų, ne dėl buvusiųjų tik iszkałoje.

## Kupisztkio mokykla.

Retai kamę tegal regėti tokį veržimos vaikų į valstinę mokyklą, kaip Kupiszkyje. Lanko ją su virszum szimtas berniukų ir 8 mergaitės — katalikės. Butu ir daugiau vaikų, tik vietos nebėra. Berniukų ir mergaiczių mokyklos vienoje troboje; po vienu stogu gyvena ir mokytojas (Itomlenskij, mokąs lietuviszkai), ir mokytoja, tur but, kad lengviaus susiženytu, nės abudu jaunu, po 20 metų. Szioje mokykloje vaikai jau nuo seno papratę priesz ir po lekcijų sukties į kertę, kalbėdami ir pagaliaus giedodami maskolizskas, pravoslaviszkas małdas. Tėvai kupiszkiečiai teip tamsūs, juog tamę nieko pikto nemato. „Tai mat, kad liepia, reikia klausyti“. Szį metą mokytojas padalijo vaikams naujas „kningas dėl skaitymo“ Odincowo ir Bagojawlenskio. Tėvai da apsidžiaugė, kad jų vaikai gavo naujas kningas ir da su abrozdeliais — paiszineliais. Vienok isz visų mokytinių atsirado vienas 12 metų vaikelis, pavardę Krapavickas isz Racziupėnų sodos, jau ketvirtą žiemą lankąs iszkałą. Jis lygsziol nematęs tokios kningos, giliaus į ją isiskaitė ir, žinoma, lengvai pasergėjo, juog paraszyta priesz katalikystę ir tiesą, nės atvirai sako, juog lietuvis — tai maskolis. Bemislydamas susiprato, kad jisai ir jo draugai virsta į maskoliukus, melsdamies priesz nekatalikiszką abrozdą ir maskolizskai. 30 d. rugsėjo m. Krapavickiokas perspėjo visus savo draugus į mokyklą susirinkusius, juog katalikų tikėjimo uždrausta melsties priesz svetimus abrozds ir įkalbėjo, kad ucziteliui atėjus visi atsisakytu nuo tokio meldimos. Isz tiesų, ant rytojaus



vaikai nebesisuka į kertę. Pamėlynavo ucztelius vaikų maisztą iszvydęs. Tuojaus užpuolė klausti, kas teip pamokino? Visi sumetė bėdą ant Krapavickioko, o tas nėraž nenusterės atpylė mokytojui minėtinus žodžius: „Musų tikėjimas neleidžia melsties priesz ruskus abrozdas; sztai palieku tas niekingas kningas, kurios bjaurioja musų tikėjimą; sugrįsziu į mokyklą tadą, kadą neberekės ruskai melsties ir isz tų kningų (Odincowo etc.) mokyties“. . . iszėjo sau ir tiek jė tematė. Ant rytojaus ucztelius pasivadino urėdninką suraszymui protokoło ir padarymui isztirimo, bet urėdninkas, kaipo katalikas nieko pikto tamę nerado. Tuotarpu tėvai persigando, griebės sau už galvų, bardami savo vaikus, kam pakėlė maisztą priesz ruską abrozdą. Žmonės ten teip įbauginti, juog dreba bijodami bėdos ir nuo savo szaszėlio. Apie viską mokytojas praneszė Direkcijai. Vaikai nėjo pėdomis Krapavickio, tikrai sekiotino; mokytojas juos sutramdė ir visi pasiliko mokykloje ir toliaus meldės priesz ruską abrozdą. 9 d. spalių m. atvyko inspektorius. Nuoszaliai pasivadindamas vaikus, teiravos, kas užgynė melsties priesz ruską abrozdą? Iszmintingųjų tėvų vaikai atsakė: „Tevai neleidžia“, o ant klausimo ar sutinka toliaus melsties atsakė: „nežinau ir negaliu pasakyti, ar melsiuos priesz abrozdą, ar ne“. Ant to ir pasibaigė. Ucztelius leidžias garsą, juog tai pasidare ne be žinios kunigo ir jo itikmės, ale jis nenoriaš „razduvat dieła“. Ką kiti vaikai atsakė, negal žinoti, nės slėpias. Dabar daugumas maįdą kalbėdami žiuri į bažnyzią; (toje puseje ir abrozdas pakabintas); daugumas-gi stacziai į abrozdą žiuri, tarydami, „juk ne 25 Dievai yra, bet vienas; tas pats ruskių, ir musų“. Naujas kningas visi tebeturi, teisindamies, kad ucztelius praleidžia, kas yra priesz tikėjimą. Kunigo toje iszkałoje par ilgą laiką nebuvo. Į iszkałas įvesta nauja programa. Religijos dalykams paskirta 5 adynos ant nedelios, ne 3, kaip pirma buvo.

Pagal Paistr.



## Vyžonų valseziaus mokykla.

Drąsesniais ir iszmintingesniais rados vyžoniecziai. Teipo-gi nėra kunigo; ale žmonės nepasibijojo bėdos: neduodate kunigo mūsų vaikams mokyti, neleisime į iszkalą! ir atėmė visi susitarę. Kilo didelis iszirimas. Priežasties, žinoma, kamė-gi kitur jieszkos, jei ne klebonijoje; atsakymą meta ant vietinio kamendoriaus, Dro. Lisaucko. Pagiriami vyžoniecziai! tesupranta maskoliai, juog lietuviai patįs ponai ant savo turto ir vaikų. O, kad ir kiti sektu jų pavyzdžiu! veikiai atjieszkotumeme savo tiesas!

## Vieszintosę rengiama iszkała.

Vieszintų parakvija yra viena isz tų laimingųjų, kuriosę lyg sziołai nera maskoliszkos mokyklos, to visu gausiausio ruskinimo szaltenio. Bet teip rodos nebeilgai bebus; maskolių rėdas pradeda rupinties apie įtaisymą, da gerai, kas rokuojas su iszkaszcziais, norėdamas, kad apseitu kuopigiausiai. Dėlto rėdas kreipės prie vietinio dvarponio p. A. Komaro, praszydamas, kad teiktus paaukauti iszkałai žemės kashnį ir namus. P. Komaras nežada duoti. Netiktai administracija rupinas apie įrengimą iszkałos Vieszintosę, bet ir popai isz artymo vieszintoms pravosłauno Surdegio klosztoriaus. 11 d. spalių m. klosztoriaus archimandritas, įpedinis nesenei pasikorusiojo ir kaip kałba, kandidatas ant archijeriejaus, „Otiec Warfłomieja“ teipo-gi atvažiavo pas tą patį p. Komarą, melšdamas žemės ir namų dėl „cerkowno-prichodskoj szkoly“. Bet ir jis gavo atsakymą nemałonų. Dėkui p. Komarui visu lietuvių vardu! Jei szejp jau valseziaus mokykla — nieko gero, tai cercowna-prichodskaja, po priežiurą popų, vergiszkai rėdai tarnaujanczių butu tikras blėdis lietuviams; jie vis tiek leistu savo vaikus į tokias mokyklas, neturėdami geresnių. Gal pusė teatmintu, juog su tuo mokslo įsiversz į vaikų sąžinę — nuoda. Daug dabar randas žmonių, kurie lenkdami su nusižeminimu galvas priesz žandarus ir kitus „naczelninkus“, rysezią pildydami visa, ką tiktai jie sukomandavoja, nebenori klausyti



dvasiszkųjų, kurie ar szejp, ar teip vis-gi lietuviui arty-mesniai už žandarus ir popus. Nejaugi mūsų žmonės teip giliai nupuolė, juog tik ryksztės tebijo ir kieta keiksmingo žodžio teklauso, o sziausias priesz perserganczius priesz paojų? Su atsakymu p. Komaro, žinoma, dalykas nepasibaigė. Rėdas, negalėjęs iszvylioti nieko nuo vietinių, pats nepasigailės keleto szimtų ar tukstanczių dėl įrengimo szaltenio **maskoliszkos** szviesos, t. y. dėl iszvilkimo lietuvių isz lietuvystės.

Pagal *Sxermuksznį*.

## Įvairios žinios.

**Isz Amerikos.** Byla Airiosziaus su „Garsu“, apie kurią rasziau paskutiniu sykiu (veizdėk N. 12), pasbaigė... nieku. Sudas pripažino „Garsą“ už nekalną, o pavietas prisiėmė ant savės kasztus.

Pas mus pastaruosę laikuosę tuli laikraszcziai (Vienybė, „Saulė“, „Kardas“) pradėjo raszyti apie naują lietuvių Susivienijimą. Mes, amerikiečiai, apskritai sakant, mokame daug nusznekėti, o da daugiau nuraszyti apie visokius užmanymus; tik ta bėda, kad visi jie pasibaigia... ant raszymo. Pereituosę metuosę (1896) daug raszėme apie Emigrantų Namus, Kongresą, Kooperativiszką Spaustuvej; ne vienas bambterėjo apie Tautiszkus Namus, Muziejų, kningyną ir tt.; szimet (1897), užmirszę apie visus tuos neįvykdintus dalykus, pradėjome karsztai užsiimti Mokslainių klausimu. Bet tur but ir mokslainės jau mums nusibodo, kad ant sziantdieninės eilės iszstumėme klausimą apie naują susivienijimą. Dabartinis, mat, susivienijimas nepatinka tuloms ypatoms, nės, sako jos, yra kunigų rankuosę ir per tat neatnesza naudos lietuvystei.

„Susivienijimas lietuvių Amerikoje“, kaip žinoma, užsimezgė 1896 m. Per ketverius metus buvo jis sulenkėjęs, ir tiktai atvažiavus kun. A. Burbai į Ameriką persimainė į grynai tautiszką. 1892 m., perskilus Amerikos lietuviams į dvi partijas — tikincziųjų ir netikincziųjų, isz „Susivienijimo“, likosi iszmesti visi bedieviai, arba, kaip juos czia vadina, szliupiniai; teip tat Susivienijimo tapo grynai katalikiszku. Teip vadinami — bedieviai turėjo tuomet Mokslō



Draugystę ir mažai paisė ant silpno Susivienijimo. Bet neužilgo Mokslo Draugystė pakrypo, o Susivienijimas pradėjo augti ir drutintis. Teip tatai „bedieviai“ netekę stipresnės organacijos, pasiryžo paimti į savo rankas, Susivienijimą. Prasidėjo kalbėjimai ir raszymai, kad katalikiziskas Susivienijimas esąs visai ne tautiszkas, niekinąs lietuvius — protestantus ir tt. Nebuvo nė vieno Seimo, ant kurio nebutu buvęs pajudintas katalikystės klausimas. Karszcziausi ginčai apie tai kilo ant Brooklyno Seimo. Nors katalikai pergalejo, bet vis-gi pris'ėjo suminksztyti Susivienijimo įstatus. Išzėjusioje szimet konstitucijoje tiktai vieną sykį yra minimas vardas katalikų ir tai da prieraszę, o į Susivienijimą, pagal ją, gali buti priimmamas kiekvienas doras žmogus, nestojantis į aiszkią kovą su tikėjimu. Rodėsi, kad liberaliszkesnės konstitucijos niekas reikalauti negali. Vienok tuliems sąnariams ir to nebuvo gana. Ant szių metinio Seimo Philadelphijos kuopa įneszė, kad netiktai kiekvienas lietuvis be skyriaus butu priimmamas į Susivienijimą, bet net kad nė koks kunigas neužimtu virszininko vietos. Kiekvienam aiszku, kad priimmimas tų įnesimų butu buvęs atidavimu Susivienijimo į „bedievių“ rankas. Musų „szliupiniai“, kaip žinoma, nemoka atskirti mokslo nuo bedievystės; paėmę tad Susivienijimą į savo rankas, butu be abejo padarę isz jo antrą Mokslo Draugystę, t. y. butu Susivienijimo piningus apvertę ant iszleidinėjimo tokių laikraszczių, kaip „Apszvieta“ ir „Nauja gadynė“, arba ant atspaudinimo tokių kningų kaip „Dievas, dangus ir pragaras“ ir tt. Aiszku teip-pat, kad toks vedimas Susivienijimo reikalų butu buvęs jam prapulczia. Už tatai delegatai apreiszkė, kad Susivienijimas neatmeta nuo savęs nė vieno lietuvio, tiktai reikalauja, kad nė vienas sąnarys nekeltu tikėjimiszku vaidų, o ant antro punkto atsakė, kad visi sąnariai yra lygūs, ir kokį virszininką delegatai norės, tokį iszrink, ar jis bus kunigas, ar szvietiszkas žmogus.

Tuliems sąnariams toks delegatų apreiszkimas labai nepatiko, ir jie pradėjo skelbti, kad Susivienijimas esąs kunigų rankose, kad kunigai, ką noria, tą dara, ir kad esą reikalingas kitas, „tautiszkas“ Susivienijimas, ant kurio kunigai neturētu nė kokios įtekmės. Tuli



karszti pirmiau Susivienijimo szalininkai pradėjo net atkalbinėti žmones (kaip girdėt) nuo prigulėjimo prie Susivienijimo.

Raszė jau, kaip minėjau apie naują organizaciją tuli laikraszcziui, o Chicagoje 12 d. gruodžio m. buvo ir susirinkimas virszininkų nekurių draugysczių, ant kurio buvo tariama apie įkurimą „Lietuviszko tautiszko Susivienijimo“ (senasis vadinas „Susivienijimu lietuvių Amerikoje“). Ant ko vienok susirinkimas pasibaigė, da negavau lygsziol patirti. Isz antros pusės atsiranda balsai, szaukiantis visus malkontentus raszytis prie esanczios jau „Tėvynės Mylėtojų Draugystės“. Kaip visas dalykas pasibaigs, nėra žinios, bet į tiesą panasziausiai — nieku, kaip ir visi beveik augszti musų užmanymai.

*Amerikitis.*

**Isz Suvalkų gub.** 1. „Ukininkas“ raszo apie naują užnemunieczių iszmislą, kaip reikia kuoplacziausia žmonių kuopą paraginti prie storojimos atgauti spaudinimą lietuviszkų kningų savomis literomis. Szitai **Viszakio Rudoje** ant S. Bartłomiejaus atłaidų protingi drąsuoliai prilipdę prie stebuklingo szulinelio ir prie žydo krautuvės spaudintus atsiszaukimus, kurie prasideda žodžiais: „Broliai Lietuviai“; jie ir tarp kauniszkių buvo iszsiplatinę. Tas rasztas pataria reikalauti spaudos nuo maskolių vyriausybės. Nuo szulinelio kunigas liepęs nuplėsztį, bet prie kromo kabojęs par keles dienas ir žinoma keli szimtai žmonių galėję jį perskaityti. Tokį pat paraginimą neužilgo prilipdę Pilviszkiuose, bet paliciji jį veikia nudrėskusi. Isz tikro, tai geras budas sujudinti musiszkius. Kartais keletas žmonių gerai jaučia reikalą kariauti su valdžia už savo tiesą, bet negal susibausti, nedrąsu vienam aiszkinti visiems, nės butu palaikytas už maisztininką. Tai-gi reikia nežinomą ranką gan didžiomis literomis trumpai paraszyti keletą vienokių łaksztų ir iszkabinėti aiszkiosę vietosę, kad esti didis svietas: sueiga į kanceliariją, atłaidai ir tt. Viseip kaip galima reikia musiszkius žadinti, kad nesnaustu, kad drąsiaus jieszkotu teisybės ir nesiduotu pardaug jodinėti ant savęs visokiems urėdnikpalaikiams ir kitiems panasziesiems. 2. Suvalkiecziams daugalio dalykų gali užvydėti kiti lietuviai. Priskirti prie Lenkų karalystės, jie gavo lenkiszką



surėdymą patvaldytės — gminas su vaitais ir gminos sudžiomis; ant jų, kaip ant mažos dalelės Lenkų karalystės ir obrusitelių akis nebuvo teip atkreiptos, kaip ant kitų lietuvių. Lietuvišzka kalba ten pastatyta lygiai su lenkiszka iszkalosė, gimnazijosė ir žemesniosė; dėlto ten daugias randas jaunų žmonių gražiai moksliszka mokancziu prigimtą kalbą, o kas svarbesnis — daugias yra drįstanczių aiksztėje sznekėti tą „mužikiszka“ kalbą. Vienamę dalykę suvalkiecziai lygūs su mumis: ir jiems lygiai, kaip mums užginta spaudinti savo kningas lotyniszkomis literomis; gal pasakyti, kad tas jungas jiems daug sunkesnis, kaip kitiems, nės jie aiszkiaus jau permano visą neteisingumą tos grėsmės vartoti ir mylėti savo mocziutės kalbą, nės jų tautiszkas iszsilavinimas labjaus reikalauja peno protui, t. y. kningų. Dėlto Prusuosė spaudintos kningos ir gazetos kur kas labiaus platinas tarp anų, kaip tarp kitų ir viskas buvo gerai. Priviso daugybė kuopelių dėl persitraukimo ir skaitymo kningų; mokyti rodė prastesniems sektingą pavyzdį patis nenustodami lietuviais buvę ir tt. Bet pereituosė metuosė kaip griausmas krito ant jų galvos — asztrus valdžios persekiojimas. Vienas judoszius iszdavė pacztorių, kurs vežiodavo lietuviszkas kningas; tą žandarai iszkratė ir da ką ten; rado kningelių, bet kas praszciaus, rado prie vieno — kito rásztelius, nuo pažistamų; tuojaus puolė prie anų; ten vėl rado rastelius, užraszytus vardus ir teip kaip siulą nutvėręs sėkė, kratė par visą vasarą, kol neprikiszė jais visų kalinių. Negal aprokuoti kiek jau aresztavojo praszty žmonių, daktarų, klerikų — kunigų, prekėjų. Sako buk artį 200 asabų. Kitus palaikę kalinyje par vasarą paleido paėmę po kelis szimtus kaucijos, kitus da tebefaiko. Kuome pasibaigs — negal žinoti. Reikia mums užjausti tuos nelaimingus kantintinius už . . . savo tėvų kalbą, bet tenedręsta niekas papeikti juos už „putimą priesz vėją“; vargo daug, pragaisztės daug, ale tie szimtai raszto-vojų parodė maskoliams aiszkiaus, kaip daug raszty, kaip tai didžiai yra reikalaujamos lietuviszkos kningos, kaip jau sunku visas jas iszgaudyti ir visus skaitanczius nubausti. Tukstancziomis negal skersti — tą atminkite: pavieniai — mus lengva priveikti, kuopas — nėkados nepriveiks. Isz



vieno lietuviai eikime, skaitykime, pirkkime ir drąsiai maskoliams kalboje ir par rasztus rodykime, juog jau nebe-galime apseiti be savo kningų: mūsų bus virszus! negailū bus vargo kaliniuose.

Ta daugybė aresztų parodo da vieną dalyką — bjaurumą judoszystės. Tas tegul sau panorės pražudyti tik vieną žmogų, o veizėk, isz to pražus kelios deszimtjės ir szimtai, kaip isz mažos sierinio ugnelės iszsiškelia didis gaisras. Didis griekas — judoszystė, pardavimas savo brolių. Tokių savo tarpę nekėskime ir jei ne galvą nusukime, tai bent amžiną gėdą ir paniekinimą užmeskime ant iszdavikų ir jų vaikų, tegul niekas su juo rodos neturi ir szalinas, kaip nuo pavietrės.

Baigdamas negaliu nepasistėbėti, kad visoje Užnemunėje kamę tiek jau randas gerų lietuvių nerandas nė vieno korespondento, sistematiszkai praneszanczio mums žinias apie Užnemunės vargus ir rupezezius, jų krutėjimą. Tai dyvai! Visus Amerikos laikraszcius pripildo žiniomis, o mums neblieka. Ar-gi jau „T. S.“ butu tokio paniekinimo vertas? Mums rodos jis toli pralenkia tušus Am. laikraszcius, par pusę pripildytus žinomis apie pesztynes, smertis, gaisrus ir kitokias sujudinanczias nervus žinias. Rasztų mums užtenka, kaip rodo 3—4 ir daugiau ląksztai spaudos; duodame tadą 1½—2 kartu daugiau raszto, kaip kiti laikraszciai, o kad turėtumeme daugiau kaszto ir daugiau įsteigtumėme talpinti; užmenu tadą suvalkiecziams tą dalyką abipusinės naudos dėlei: jusų drąsus krutėjimas gali kitiems naudingas buti, jei žinos; jus vėl aplenkdamė „T. S.“, neskaitydami jo tiktai sau apturite pragaisztį ne pusės rublio (metinės prekės) vertą, bo mums isz aprinkimo nėra nė kokios pragaisztės: prenumerata, kaip žinoma, lietuviszkų redakcijų neszildo, dėlto ir nerupi; mūsų laikraszciai aukomis stovi. Kas su vargu, pasiszventimu ir su gerais norais patarnauti yra iszduodamas, tą neiszmintinga aplinkti neskaiczius.

**Isz Griszkabudžio**, Naumiesczio p. Suvalkų gub. Apie platinimą tarp suvalkieczių „Aukso Ałtoriaus“, atspaustą antrą kartą maskolizskomis literomis (skaityk apie tą straipsnyje „Mūsų iszkałos“ — „Atszildytas kepsnis“) „Uki-



ninkas“ raszo: „Girdėjome, kad „Aukso Altorius“ yra jau išsiuntinėtas į visas valsčių rasztinyczias lietuviszkosios dalies Suvaikų gub. Vaitams yra įsakyta iszdalyti tas kningas žmonėms dykai. Kaip kur vaitai draugę su savo virszininkais jau net pradėjo pildyti tą szlykszczią pasiuntinytę. Bet tas jų darbas tik da daugiau erzina žmones. Sztai Griszkabudžio valsčiuje valszionis isz tos priezasties pakėlė net triukszmą. Pirmiausiai, sako, virszininko pagelbininkas apskelbė susirinkusiems ukininkams, kad ciecorius atsiuntęs jiems dovaną — maikų kningas, kurios esanczios geresnės už tas, ką žmonės skaito. Bet žmonės vienu balsu suszuko: „mes turime savo kningas, mums anų nereikia.“ Tada virszininkas pasakė, kad lietuviszkos maikų kningos busenczios atimos, kad ciecorius nepavelijas isz jų melsties ir tt. Žmonės pradėjo murmėti, rėkti ir juokties. Sako, kad kiti iszsitarę: „tai tegul ciecorius iszplėszia mums pirma liezuvius, tai tada nereiks mums nė savo kalbos, nė savo kningų“. Teip berėkaudami ir besitycziodami isz valdžios užmanymo žmonės iszsiskirtė, nepriemė nė vienos kacapiszkos kningos. Teip jau atsitiko ir kituose valsčiuose, apie kuriuos teko mums girdėti.“

Matote, kaip maskoliai nepergalėdami syla, melagystėmis kariauja: ciecorius, gird, spaudžia lietuviszką kalbą, o ciecorius nė supratimo, rasit, neturi, kad jo vieszpatystėje yra du milijonu lietuvių spaudžiamų gvaltavojamu už tat, kad juos Dievas neruskiais sutvėrė. Ruskių valdžia pradės ir Dievą kritikavoti. Dėlko ne, jei uolieji žandarai rengias ir patį „Bogą“ aresztavoti, jei vyresnieji įsakytu. Lietuviai, siųskite praszumus pacziam carui, aiszkintite jam savo padėjimą; nejaugi neiszklausytu? Jei neiszklausys, tai žinosite, kad jusų nemyli.

**Isz Telszių apsk. Keista žiema.** Niekas nė isz senųjų neatmena tokios žiemos, kaip szjmet, kad teip mažai butu sniego. Da ir tas labai keista, kad ne visur vienoki sz žiema. Apie Petropylę esanti žiemą; szjpus Petropylės juo arcziaus prie Vilniaus, juo mažesnė žiema, o Varszavoje visai nebėr. Toliaus Galicijoje esą spieagai (szalcziai) tokie, kad net vilkai siuntą. Maskvoje — sziauryje žiemos nėra, o ten visuomet dideli spieagai esti lyg 40°R. ir daugiau



tuo tarpu vasariuose už Kaukazo dėl daugybės sniego nebėsa galima niekur išvažiuoti ir maszynos sustojusios. Baltijos pajuryje lygiai visai žiemos nebuvo lyg pat 22 sausio (3 vasario) m. Buvo du kartu iszkritęs sniegas, bet minksztas ir pardien vėl pranyko. Rogių nepakinkyti neteko. Lietuviai augsztaicziai — Vilkmargės apsk. (Ukmergės) tamę tarpę galėję szliaužioti papieviais. Nuo 22 dienos sausio m. jau turime sniego, bet szalczio nėraž; su rogėmis tadą isz bėdos szliaužia žmonės minkydami sniegą su purvu. Ir tai gerai, tik ar ilgam.

Par nedorą lytingą pagadą, par paszlapusią žemę ir dėlto bjaurią vodingą orą, pradėjo kelties ligos; ypatingai uždegimą plauczių lengvai žmonės gauna par nesisaugojimą; eina ir važiuoja prastai lengvai apsirėdę: neszalta gird, bet tas neszaltis yra vodingesnis už szaltį. Jaunumenė serga ir mirszta teip žemaiczių vadinamomis — blūsinėmis arba jedrą (odra). Kad gerai iszsiverczia — gerai, iszgyja; tankiaus iszsivertę spuogai vėl susėda atgal, tadą užsmaugia; serga ir mirszta daugiaus jaunos mergaitės lyg 18 metų ir vaikai abejos lyties lyg 13 metų; vyresniųjų vyriszkių neregėjau. Kas pradėti gyti — iszsiszeria isz visos skuros. Rasit tai ir ne blūsinės? Daktarai ir sodų felczeriai ne pirsztu nepajudina; tai neesanti epidemija. Už ką jie atgas ėma, sunku žinoti. Teip vadinami „prijomnyje pokvi“ riogso tuszti; prie jų felczeriai — dykinuoja; aprupena tiktai tuos, kas jiems — skyrimai užmoka; aptekelės prie tų stancijų, isz kurių turi felczeriai neturtinigiems duoti gydyklus veiltui tuszczios. Felczerių begėdiszkas nerupestingumas — baisus. Užpernai musų apygardoje įvyko — karszcziai — tyfus. Nusibodo kunigams bevažinėti par dienas ir naktis, nusibodo ir gainioti, kad sergantiams vežiotu gerus daktarus, siuntinėti savo kasztu felczerį isz miestelio. Koks-gi buvo nusistėbėjimas, kad felczeris, užklaustas kunigo, ko jis dabar par savo raportus daktarui reikalauja dėl szios apygardos, atsakė: „u nas wsio blagopoluczno“. „Bijok Dievo!“ suszuko kunigas: „ar Tu tyzcziojės, ar ką? Koks-gi czia „wsio blagopoluczno“, kad į vieną tik sodą turėjau asz nusibaldyti par kiesynus (kimsynus) ir pelkes 38 kartus“! Ant to felczeris, paveiz-



dėjęs verszio akimis, atrėžė: „wied eto užė proszłó“? Teip, „proszłó“, bet kas buvo lyg balandžio mėn. nuo pat pradžios lapkriczio? Tik viduržemyje buvo truputį apsisotojė, kad pasidarė pagada tvirtesnė ir vienodesnė. —

Lenkai pranaszauja, kad atentis mėnuo busias tikros žiemos. Vasara busenti labai lytinga, pudžianti javus, o atenti žiema nepaprastai smarki. Paveizdėkime. Telsziszkiei didelų lietu nebijos: baisesnė jiems sausa; lietums lyjant, gird, vis szis tas užaugš, o uždžiovimų — nieko. Šzi metai buvo geri ant rugių ir linų, prasti ant kitų varsto (vasarojaus) gatunkų, o avių visai nebuvo. Prekės prastos. Paszaro, dobių daug visi turi, bet niekas neperka: Liepojus užverstas. —

## Gamtos paslaptis.

### 1. Kiek yra kalbų ant viso žemės pavirszio?

Vienas prancuzas-geografas, arba žinovas žemės, iszrokavo, ant viso žemės pavirszio esą 860 kalbų (liežuvių) ir 50 sznekų (dialektų). Ant Europos priseiną 89 kalbos, ant Afrikos 114, ant Azijos 193, ant Amerikos 417 ir ant Australijos 117. Ant Polinezijos salų žmonės įvairiausiai kalbą; artimiausių salėlių gyventojai nagalią susikalbėti; susirokuoją ant pirsztų. (Iszdalijimas skaitlių, rodos, klaidingas).

### 2. Senas gimdytojas.

Dr. Weinhold pasakoja laikrasztyje „Nature“ apie nepaprastą, o gal ir vienatinį atsitikimą, kad žmogus szimto su virszum metų amžiaus da galėtu vaikus turėti: Meranę valdytojas rumų Rundeck, baronas Bernardas Paravicini buvo keturius kartus vedęs; pastarąjį kartą vedė 18 metų paną Marjoną Zinneberg turėdamas 82 metus ir turėjo da 7 kudikius; jaunasis gimė jau tėvui mirus, o mirė turėdamas 104 metus; jo duktė isz pirmosios paczios tėvui mirsztant turėjo 80 metų.

### 3. Ilgas miegas.

Neudingenę Virtembergijoje jau 167 dienas miega viena 18 metų mergaitė kataleptiszku (tokia liga) miegu. Jei įpila po porą lasų sotinanczio skystimo.



#### 4. Kiek laivų skensta?

Par vieną tik lapkričio mėn. vėjotą nuskendo 199 laivų (akrantų). Laivų su buriais žagliais nuskendo: vokiszkų 7, amerikoniszkų 10, angliszkų 41, austriszkų 2, Danijos 5, iszpaniszkų 2, prancuziszkų 5, graikiszkų 2, olendriszkų 2, Italijos 3, Norvegijos 17, maskoliszkų 7, Szvecijos 15. Garlaivių: Vokiszkų 5, angliszkų 12, Austrijos 8, Danijos 1, prancuziszkų 2, Norvegijos 2 ir Szvecijos 1.

#### 5. Girtuokliai ir ligos.

Naujuosę laikuosę par isztyrimą daktarai suprato, juog priežascią bemažko visų ligų yra tam tikri smulkiausi gyvuoleliai, kurie vienamę žmoguje juo vaisos, kitamę neteip. Isztirta, juog ragaujantįs alkoholį t. y. spiritinius gėrimus, lengviaus pasiduoda užsikrėtimui, ne kaip blaivūs. Lengviausiai pažinti tą silpnumą atrėmimę anų užpuldinėtojų ant uždegimo plaučių, kurs be jokios iszimties prasciaus pasibaigia pas girtuoklius, kaip pas blaivius. Dabar kuo ne visas ligas ziepija, kaip ziepijame raupus, ir maczija, t. y. ziepytas iszgyja, nors prasciausia ligą sirgtu: pasiutimu, karbunkulu ir tt.; tik nieko nemaczija ziepijimas girtuoklių: jie visuomet mirszta.

#### 6. Negyviosios jūros.

Negyvomis juromis vadiname tuos didelius vandenius, kuriuosę nė koks gyvas daiktas negal buti. Tokia jura (marios) yra Palestinoje ir Amerikoje Vaszingtono valstijoje; czia jos vadinas da gydžiancziomis (Medical Lake). Abejosę jurose yra teip-pat daug druskos; aplink jas par du viorstu nė kokia žolelė neauga. Amerikoniszkoji, nors didžiai garuoja, vienok vis tiek-pat vandens turi: matyt yra požeminiai szalteniai.

#### 7. Saulė szvieczia.

500 000 ar 600 000 kartu aiszkiaus už mėnesį pilnatyje. Ko tai mokslas neiszmieruos!

#### 8. Augmenų sėklės

nebijo nė didžiausio szalcio. Vienas mokytas Anglietis paėmė daugalį gatunkų visokių sėklių ir par 110 adynų laikė ant szalcio 183<sup>0</sup>—192<sup>0</sup> C. Teip didelį szaltį gal padaryti meniszkai (sztucznie) par perleidimą oro. Iszimos



paskui seklės lygiai gražiai dygo, kaip ir kitos negadintos seklės ir augo, kaip kitos. Dėlto ir mes drąsiai pilame grūdus szaltosę vietosę, nebijodamis, kad szaltis 32° R. nepagadintų jų. Ir nepagadina: pavasaryje, iszkentėję asztrią žiemą, gražiai sudygsta.

## Nuo Redakeijos.

**P. P. Zuikiui.** Iszrokuok patsai. P. Schenkė nuo „T. S.“ ima po 34 markas už kiekvieną spaudintą ląksztą (arkužą). Už nudažytą spaudintą apgaubtiną apie 10 m. Tada viena „T. S.“ kningelė kasuoja 112–150 m. (Už ilustracijas mokas skyrimai nedaug ale klizas reikia patiems pristatyti, o tos labai brangios: ilustravimas „Dailidės“ kasztavo daugiau ne 180 rs.) Kaip regi, „T. S.“ budamas dideliu ir pasipuozsusiū, daug kasztuoja; tolesnis jo padėjimas toks pat arba ir da geresnis priguli nuo aukų, apie kurias praszome pasirupinti. — Už spaudinimą kningelės nebus brangiau. — „Ukininke“ N. 1896 m. kasztavo 37 m. (tatai ant mėn. 74 m.) „Varpo“ — 71½ m. (Veizdėk „Varpa“ N. 5). Kiek szįmet kasztuoja-nežinau.

**P. S. G.** 100 rs. ant „T. S.“ reikaŭ par Aukupaitį apturėjome. Ne tiek džiaugėnės isz didelės paszałpos, kiek isz to, juog ji nuo lietuvio vyresniosios kartos Duok, Dieve, kad Tamistos patriotizmas rastu daugiau pasekėjų: už lietuvystę jusų krasztę nebereiktu bijoties. Acziū žemai!

**P. Z.** 19 rs. paankautą ant „T. S.“ su padėkavonę idėjome į kasą.

**P. Ekecziai.** 6 rs. 70 k. už „T. S.“ apturėjome. P. Ekecziai ir draugams, P. Ažuofaieziui. P. Kaziui Rėdakeija „T. S.“ siunezia pagyrimą už gudinimą savjū prie skaitymo lietuviszkų rasztų ir kningų.

**P. Seniui Dzukui.** Tamstos jumoristiszkoje kritikoje „Varpo“ yra daug pasityciojimų, dėlto į „T. S.“ nedera, nės jis kiek tik galėdamas stengias bereikaŭ neertzinti kitų; iszrodydamas paklydimus, jis vis-gi netyciojas, greicziaus su szirdgyŭą aimanuoja. Didžiausis musų troszkumas tai-vienybė; visa nešaimė, kad kiekvieno temperamentas leidžia susivaldyti, reginti kokį nepadorumą. — Lengvas Tamistos stilius, juokingas pasakojimas, leidžia mums vilties, juog sunaudosi tą savo dovaną ir mėginsi iszjuokti ydas szeip jau žmoneliū. Szirdingai užpraszome pasidarbuoti su mumis.

**P. D., autoriui straipsnio „Varpui“ N. 7 „T. S.“ 97 m.** Praszome perskaityti „Atsiliepimą“ N. 5. „Varpo“ 97 m. Jei turėsi ką atsakyti ir trumpai-duosime vietą „T. Sargę.“

Prie szio No. 2 „T. S.“ yra lengvai atskiriamas ir be paojaus užlaikomas priedas: „**Patarmės gero elgimos**“. — Vaiszganto.

Taipojau prie szio No. yra skyrimai pridėtas abrozdas: „**Gromnyčių szventė**.“

Atsakąs rėdaktorius **J. Łapinas Tilžėje**; prie jo siųst rasztus, rankraszezius ir piningus; pas jį teipo-gi laikraszezio krautuvė. Antraszas: **Herrn J. Łapinas, Tilsit, (Ostpr.)**

Spaudinta pas J. Szentę Tilžėje.





## Patarmės Rodos prideranczio elgimos.

62105

Ko žmogus vertas, parodo jo galva ir szirdis. Gera galva, jautri szirdis, t. y. iszmingumas, teisingumas, mažoningumas yra puikiausi žmogaus privalumai, dėl kurių esti tarp kitų szlovėje ir garbėje. Vienok, kad galētu teisingai nuspręsti, reikia mokėjimo parodyti tuos privalumus apsėjimę su kitais, ypatingai su szviesesniais; kiteip doriausis, szlovingiausias žmogus bus neteisingai paniekintas, iszjuoktas. Tiktai artimieji nežiuri į pavirszutinį užsilaikymą, nės ir be to žino, ko esi vertas; tankiausiai susiduriame su tolymesniais žmonėmis, kurie negali isztirti tavęs, dėlto ir sudija apie tavę ir tavo elgimos, kaip toje valandoje regi. Negal pasakyti: „teryžties! tegul sau ką nori mislija apie manę, kad tik szirdyje bucziau doras!“ Pavyzdis: isz mielaszirdystės duodi nabagui paszalpą; bet jei mesi, kaip szuniui kąsnį, nabagą pažeminsi ir aszaras isztrauksi; jei duosi linksmi, szirdingai — pasaldinsi jo padėjimą; pirmamę atsitikimę niekas negalės pažinti tavo mielaszirdingumo. Teip dedas su iszmaningumu ir kitais privalumais. Ant galo, kad ir butu mums vis tiek, kaip kitiems pasirodys mūsų elgimos, tai dėl savęs paczių reikia elgties priderancziai, nės isz to plaukia aiszki mums paties nauda, kaip tai isz mandagaus (viežlybo) užsilaikymo, isz gyvenimų kuopnumo (ezystumo) ir tt. Neužmirszkime, juog budas elgimos szviesiųjų žmonių ne koksai iszmislas vieno žmogaus: jį pagimdė szviesa, o szviesa prasto negimdo. Kartu su szviesą imkime ir prisisavinkime szviesiųjų elgimos, kad nerodytumėmos miszkę užaugusiais, žmonių neregėjusiais. Tiesa, maža dalis musiszkijų, gyvenanczių daugiausiai sodosę (sodžiuosę), toli nuo miestų gauna prisiveizdėti szviesių žmonių gyvenimui; ale neužmirszkime, juog ant svieta yra kningos, isz kurių gali lengvai pažinti, ko nesi regėjęs ir nėkuomet neparegėsi. Rasit, nebe naudos bus ir szios patarmės (rodos).



## Apie užlaikymą kuno.

Žmogui-darbininkui užvis sunkiau czystai užsilaikyti, dėlto niekas ir nereikalauja nuo jų, kad visuomet taip iszveždētu, kaip p. pizorius, par kiauras dienas savo rasztincioje besėdžias. Bet vis nė sunkus, nė bjaurus ir dažnas darbas ne iszliuosuoja nuo rupescio apie kuno szvarumą. Neteisingai teisintus, kas pasakytu, juog darbininkui žmogui nēr laiko laizyties, kaip katinas; atsikėlus, gird, vargiai drabužius susisegsi, — bėgk prie darbo! — Vasarą tiesa, kartais ir taip atsitinka; ale tik kartais. Paprastai, kiekvienas atsikėlęs, jei neružysys ir nekrapstysys, kol nepradės ant jo szaukti, turi tiek laiko, kad drąsiai gali **gražiai** apivalyti, nės ir geras prausimos mitriam, vikriam žmogui neužima daugiau laiko, kaip 3—5 minutės; par tokį trumpą laiką nusitraukti nuo darbo gali be jokios pragaisztės. Neužmirszkime, juog sodieczyui žmogui ne gėda turėti neapdengiamas kuno dalis saulės sukepintas, susproginėjusias nuo sunkaus ir asztraus darbo (pagaliaus tai szlovingas darbsztumo ženklas); ale amžina gėda buti purvinam, mėszluotam, kad purvinų, mėszluotų darbų nebedirbi! Pirmas tadą kiekvieno rupestis, kaip tik nubus, szokti kuoveikiausiai isz łovos ir persizėgojus. —

1. **Gražiai nusiprausti.** Sakau-gražiai; pilstymo vandeniui isz rankos ant rankos neužtenka, lygiai kaip ir varvinimo isz burnos ant rankų. Dėlto reikia pasisemti czysto vandens į koki pļatesni indą (bliudą, geldele), semti rėszkucziomis ir gausiai szļapinti prausiamas vietas. Ir to da negana; vienas vanduo gražiai nenuima riebių suodžių ir susėdusio prakaito: reikia minkszto muilo. Paprastas muilas, perkamas dėl skalbimo, butu geras, kad gaspadinės isz taupnumo nesudžiovintu ragan, taip kad, trink-netrynęs, putas negausi. Su muilu nors rankas ir veidą nuprausk. Kaklą nors szļapiomis rankomis pabraukyk, kad nebutu, kaip aulas. Visas ausių įlankas ir apyausius pasiekk, kad nebutu, kaip arklių stovėta; labai kiaurios ne czystos ausis! Ir par pļaukus, jei trumpesni, porą kartų perbraukk. Ilgu viską iszskaityti, ale prigudusiam žmogui nusiprausti, kaip pasakyta, reikia tiek pat laiko, kiek paprastam murzjojimui.

2. Nusiprausus tuojaus griebti į žinomą vietą, kamę szukos padėtos ir **suskirti pļaukus**, kad galva nebutu panaszi į



szieno glėbį. Geriausiai suszukuoti plaukus augsztyt, jei stovi; jei ne — perskirti isz kairiosios pusės. Perskyrimas isz priekio, moteriszka, vyrams nedera. Sako, buk nepaprastas žmogus szukuojas plaukus augsztyt, paprastas — ant szono, o pusgalvis — ant abiejų szonų. Tiesa, ir moteriszkosioms nelabai dera skyrimai par visą galvą nuo kaktos ir par pakausį: rodos galva perskelta; ale nėkas, kad į du bizu į dvi kasį pina ir plaukus subraukia lygiai su kaktą; visiszka mulkiszkas pastatymas ragelių ant abiejų smilkinių, kaip tai daro pluszkės — mergaitės: joms už visus geriau tinka szukuoti augsztyt ir supinti į vieną bizą (kasą). Gerai suszukuoti plaukai neveikiai iszsidraiko ir par darbą.

3. Gaspadinė turi **aprupinti** kiekvieną isz savo szeimynos, jei patis neturi, **szukomis**, **muiū** ir czystu ranszszuoščiu, nės visiems szuoestyties ir szukuties tuo pacziu ranszszuoščiu ir tomis pacziomis szukomis ir bjauru, ir baisu: akių ligos, galvų iszbėrimas teip persikelia ant kitų; ypatingai-gi dėlto, kad kasdien reikalingą daiktą galėtu tuojaus atrasti, nereiktu puldinėti nuo vieno prie kito su klausimu: szukų ar neregėjai? ranszszuoščio ar nežinai? ir tt. Teip, žinai, kad daug laiko reiks nusiprausti.

4. **Mažesniuosius** vaikelius motyna ar kita moteriszka turi priversti nusiplaut veidelį ir rankes; o jei negali patis — nuplauti, kad kitiems nebutu bjauru sėsties su anais už stafo. Pastarasis dalykas, kad motyna nepriveizd savo vaikų ir tingi nuvaluoti. „Bepigu kiaulei: nė burnos prausti, nė plaukų szukuoti, nė poterių kalbėti!“ — gali atsiduksėti tokia motyna.

5. **Ir visą kuną** reikią nuplauti nu prakaito nors vieną kartą par dvi sąvaiti (nedėlis): vasarą maudyklėsę upėsę, ežeruose, tvankosę (pruđuose), tik ne sodžiałkosę, linmarkosę, nės gali gauti kokį iszbėrimą; o žiemą — pirtyje, tik ne su nevaliaisiais sutvėrimais — žydais.

6. Nekentėk **purvo ant kojų**: kuno sveikata reikalauja, kad galėtu laisviai garuoti, nebutu nekuom aplipėtas; prie to ir bjauru, kad paregi basą, o kaip su batais. Nepratink valkelės (pelkelės), nenuplėves kojų.

7. Jei į purviną veidą, sprandą, ausis paveizdėti bjauru, tai paimti už **purvinos rankos** — baisu. Rankas reikią plauti po kiekvieno neparczysto darbo, ypatingai-gi kiekvieną kartą



priesz valgymą. Ką žinosi, ką esi pacziupinėjęs, viską par dien cziupinėdamas? rasi, kokį nuodą, kuri paskui suvalgysi, ant duonos užlipdęs. Jei rankos dažnai esti purvinos, atsiranda — niežai, teip visų neapkenčiami. Niežuotas žmogus — lygus žydui, o nusižemina — par savo nevalumą; geriausias vaistas priesz niežus — tai czystumas viso kuno.

8. Kad **pirsztų nagai** paauga, reikia nukarpyti lygiai su kunu, ne par trumpai. Ilgesni nekarpomi nagai prie darbo bruksta kąsniais, kartais įplyszta gilyn, pirsztas užsėtrija, pradeda tvinkti; ranka pasidaro ir bjauri, ir ir nenaudinga, nės dėl jos darbą reikia apleisti. Nėlaikyti purvo panagiuose, kaip kokią juodą liemavonę, bet su asztrum peiliu iszbraukti.

9. Daugiu isz **burnos** eina neszvankus kvapas; tai dėlto, kad puna pasilikusios tarp dantų valgymo dalis ir pudžia dantis. Pavalgius tadą reikia dantis iszkrapsztyti su plūksną, o kartais tai net su pirsztu, jei nės szepetėlio, isztrinti su vandeniu. Mažas vargas, o gali iszgelbėti nuo puvimo ir baisaus skaudėjimo.

10. Augsztaicziai lietuviai **skuta barzdą**, kerpa usus, bet kartais palieka bakabarzdas; žemaicziai lietuviai viską skuta. Kiekvienas gal neszioti, kaip sau nori; tik tai skutant ką reikia isztikrujų skusti nors vieną kartą ant nedėlios, jei vidurnedėlyje iszpuola szventė arba reikals pasirodyti tarp svetimųjų. Kas drįsta isz namų iszeiti, neskutęs barzdos vieną ar dvi nedėli, tas jau visai apsileidęs; kas su szeriuotu snukiu priima svečią — isznevožija aną; ką-gi besakyti apie einantį teip nepasiruoszius į Dievo namus, o ypatingai prie szv. Sakramento? Tenedrįsta teip daryti!

11. **Skalbinius** (marszkinius, kelines) reikia apkeisti (mainyti) nors kartą ant nedėlios, o jei atsitiko purvini darbai, ir dukart. Savieji ir samdininkai su suczių rusiais, kaip kailis, skalbiniais, tai didžiausi neszlōvė gaspadinei. Nė visų didžiausis neturtas ne iszliuosuoja nuo skalbimo; buk sułopytos, bet czystos. Abejoju, beg yra bjaurėsni kvapas, kaip nuo žmogaus su nemazgotu kunu ir priprakaituotais skalbiniais. Ir, nepadoru, ir nesveika.

12. Tabokiai ypatingai žvalūs turi buti. Kas **szniaukszczia taboką**, visuomet tegul turi tamsiai (raudonai, ar mėlynai) nudažytą szepetėlę; po kiekvieno pauostymo gražiai isz szluosto panosį ir nubarsto iszbirėjusią ant krutinės taboką. Bjaurus



žmogus nevala! Nosis užkimsztos taboką, kad net iszkalbėti aiszkiai nebegali; antra kruva kraunas ant lupos arba, da prascziaus, ant usų ir puna par kiauras dienas, kad net usas iszsiszeria. Fe! Gerai padarė vienas juokdarys, sutikęs tokį senį „Dédé, sako, gal neturi padargų iszmészti isz po panosės; tai asz padėsiu“, ir, nutvėręs vieną ranką senį už sprando, o antrąją, isztempęs rankovę storų trincezių, iszbružavo panosį. Vaiszinti taboką arba praszyti gali tik nuo geriausių prietelių ar pažįstamų. Atradęs padėtą svetimą tabokerką, nedrėsk atvožti ir pasisemti. Ant vėjo traukdamas, sergėkis, kad neapybertumi kitų, ypatingai, kad į akis neįpustu vėjas. Neszniaukszk kaip nors nepaprastai: kriokdamas, stenėdamas, akis iszversdamas; žodžiu: nebuk niekam įstabus, nės jaunieji tuoj pradės pasi-mėgdžioti.

13. **Pypkoriams** neiszuola rukyti prastą taboką troboje, nės vienas pypkorius užnuodija visą trobos orą ir priverczia kitus uostyti baisią smarvę. Bakuną, machorką reikia rukyti laukan (oran) iszėjus, arba ten, kamę žmonės ne nuolat esti. Esant augsztesnei asabai, visai nereikia rukyti; neiszkedamas pasipraszyk, kad leistu, paklausk, ar nevodys anai. Paklausti, ar leis, ar ne vodys, reikia teipo-gi nepažįstamų moterų, nės daug yra tokių, kurios neapkenczia dumų, o tokių bjaurių, kaip bakuno, dumų stacziai negali uostyti nekusėjusios. Jei rukai troboje tarp žmonių, ne spiaudykis nuolat, ypatingai czia pat ant aslės po kojų, kamę visi spiaudolą gali regėti, kiti užsistoję pasisklysti. Tai parbjauru! Reikia apsidairyti, beg nėra kertėje skrynelės su miltimis, ten nusispiauti; jei nėra — tai kur į szalį; bet už vis geriaus — pro duris. Nėkuomet nerukyk veždamas augsztesnę asabą ir sėdėdamas isz priekio; negut pati ji rukytu ir tavę vaiszintu. Svetimi dumai, vėjo įpucziami, biau rūš ir rukancziai asabai. Nevaiszink ir nepraszyk svetimos deganczios pypkės, nės bjauru imti seilėtą ir sugražinti seilėtą svetimomis seilėmis; dagi paojinga, nės tokiu budu lupų ir smagenų ligos lengviai prilimpa. Pypkės, cigarnyczios ir tabokos nelaikyk kelinių ar szalbierkos (kamizelkos) kisenėje arba užantyje, kad drabužiai neprirugtu. Parukius, reikia viską padėti kur ant lentynos, o jei reikia neszties, tai bent nearti savo kuno — kur nors žiponėlio, ploszeriaus kisenėje. Pypkorius, nors visus įstatymus užlaikytu, vis bus bjaurus kitiems, kol



savęs neužnuodys, plaučių ir akių nepagadins; užvis geriau nerukyti nėmaž; rukymas — paikas dalykas.

14. Cziaudėti, **szniurkszti**, kosėti, **spiauti** tai paprastas visiems dalykas; vienok vis-gi labai bjaurus. Dėlto, reikalui priėjus, turime atlikti viską tyliai ir niekam neregimai; nusigrėžk szalin, tegul neregį niekas, kaip nuszluostysi. Kaip-gi bjauru matyti, kaip nuszniurksztes sutepa visą savo ranką, rankovę ir skverną, o paskui su tą paczią ranką valgo ir tau ką nors duoda! Spiaunant nereikia atsikrankszti kartais teip baisiai, kad rodos, juog pusę baczkos bjaurumo iszspiaus. Tarp žmonių esant, vieszėse, ypatingai bažnyczioje, vis reikia turėti skepetėlę, į ją szniarkszti (nusznypszti), į ją spiauti, nės ant asłos reikia kłaupties.

## Apie apdarus.

Jei darbininkui žmogui sunku užlaikyti czystą kuną, tai da sunkiaus — czystą drabužį. Vienok randame tokius žmones, kurių drabužiai, nors kasdien deviami prie sunkaus ir nevalyvo darbo, nė „sulekeriavuoti“ nuo szluostymo nosies, nė nuskarę. Tiesa, bus baisiai nuneszioti, isztrinti, bet gražiai susiuvinėti, atsiulėti, visi guzikai ant vietos. Tai jau paslaptis (sekretas) isz prigimimo valyvų žmonių. Senieji, iszmingieji sako, buk pavirszutinis valyumas yra tik apsreiszkimu vidurinio valyvumo, t. y. jo duszios czystumo. Kieno szirdyje vien tik purvai riogso, tas nelabai rupinsys apie pavirszutinį gerą iszveizdėjimą; neiszkratęs mészlo isz duszios, nepajus smirdėjimo mészlo ant drabužių. Tai-gi drabužiai yra garsintojai mūsų palenkimų, prigudimų ir ... dorumo, nės drabužis kiteip guli ant isz pamato doro žmogaus, kiteip ant pliuszkie; tuoj pažinsi, ar žmogus valyvai neszioja dėlto, kad jam pacziam teip tinka, ar dėlto, kad kitiems patiktų. Drabužiai gali buti pigūs, nuneszioti, neturtas — neyda; ale negali buti bjaurūs nuo sutepimo ir sudriskę, nuskarę; nevalūmas ne isz neturtų paeina, bet isz kiauliszkumo.

1. Drabužis tadą turi buti kiek galima **czystas** ir **cielas** netiktai skalbiniai: marszkiniai, kelinės, bet ir virszutiniai: miliniai, kailiniai ar kitoki. Supurvinus, tuoj iszdžiovinti, isztrinti ir iszmuszti su lazdele; gerai turėti tam tikrą isz žolių ar szerių szepetį ir su juo perbraukti. Szepetys dulkes iszima,



tai-gi užlaiko drabužį nuo sudulėjimo. Nevalomas drabužis pats sutruksta, suskysta, nės tarp dulkių ir kandžios veikiaus vaisos. Tankiai reikia prieš užsivilkimą drabužį iszvartyti, isz visų pusių apveždėti; atradus sutepta — iszkuopti; pasergėjus iszirimą, tuoj' užsiuti arba papraszyti motriszkųją, kad užsiutu; nelaukk, kol prairs daugiau; atradus skylelę — tuoj užłopyti: nelaukk, kol didesnė pasidarys, nės tadą ir lopas bus įstabesnis. Siuti reikia tinkancziais siulais: baltą audimą — baltu, tamsų — tamsum, kad peltakys baltais siulais ant tamsios audos nerodytus, kaip dantis iszkiszes arba kaip glindos. Lopą (łopinį) rupinkis pririnkti tokios-pat dažyvės, kaip pats drabužis, kad nebutu labai įstabu, juog užtaisyta. Gan juokinga pamatyti žmogų su pałakiais, jau sujuodintais kailiniais, ant kurių, tai ant subinės, tai pažascziuose szvieczia aiszkųs nauji tai balti, tai raudoni łopai; isztoło rodos, kaip margas arklys. Arba kas regėjo rudinę łopyti juodą gelumbę arba mėlynu karaliaucziniu?

2. Apdarus kasdieninius ir iszeiginus reikia mums noszioti savo, **namų darbo**, t. y. tokius tiktai, kokius isz mūsų paczių linų ir vilnų iszraudžia mūsų seseris ir motynos sąsiedės lietuvaitės. Asz už tikrą nusidėjimą turiu pirkimą drabužių isz miesto, kad mūsų seserų darbo pradeda jieszkoti mieszcioniš. Milai, mileliai, arba czerkazai, pilki, margi, stikluoti, drieži (gimbėti), — kokių tik nori! Rubiai (kriaucziai) vėl pramoko gražiai siuti ir kaspininkeliais apvedžioti. Asz sakau, kad gražiai pasiutas namų darbo drabužėlis ir puikesnis ir deszimtį kartų stipresnis už kokių pigų krominį. Kad krominis butu puikus ir neczystas, reikia brangiai mokėti, o mes da nepagalime deszimtimis metyti ant apdarų. Mūsų seserų nagingumas — tai mūsų szlovė, o joms garbė už rupestringumą ir žingeidingumą. Nepaniekinkime anų darbo, tai da labiaus rupinsys iszmokti vis keistesnių ir geresnių audimų. Sztai Szėtose Aukmergės pav. p. Montvila įtaisė iszkałą dėl prasimokinimo austi ir greicziaus, ir dailiaus su pagerintomis staklėmis. Verta prisiveždėti ne tik mergaitėms, bet ir vyriszkiems: gal užsausti po 12 rs. ant mėnesio!

3. Jei kas vienok butinai įsigeistu **krominių apdarų**, tegul perka nepasiutus. Pasiuto drabužio, o ypatingai paneszioto, nedrįskite pirkti. Drabužyje nuo svetimų peczių visuomet juokingai iszveizdėsi ir kokią ligą gali užsikrėsti: ką žinai, kas



aną buvo nesziojęs? Panesziotas — nebestipras; pridėk antrą tiek piningų, gausi naują, kurs tvers daug ilgiaus už seną.

4. Seni drabužiai da įveda kas žin kokią **madą**, kuri senei jau visamę pasaulyje užmirsza. Mano atminimę buvo pasirodę kažkokie „bukasai“; žydai priveždavo jų tukstanciomis, o užprasę 20 rublių, atiduodavo už 8 rubl. Isz užpakalio budavo viseip izlemavota su senu atlasu, visokiais, neregėtais kreivulivimais; pasirodo, juog tai isz kšnių sudurstyta, o kad nepažintumi sjulės — ten apvesta su atlasu. Tikra apgavystė! Apygardosę, kur maskolių sziek tiek yra, prasiplatina maskoliszka neszysta: raudoni ar kitoki marszkiniai, su prarėžimu isz szono, ne ant krutinės ir kitoki. Tai niekis! Augsztaicziai ir žemaicziai lietuviai juk turi savo madą. Teesti ana: savoji małonesnė.

5. Pirkdamas drabužį, **atsizvelgk ant kieszės**. Įsitaisyti poniszką drabužį ir jamę fanaberuoti prastam žmogeliui teip tinka, kaip karvei bałnas. Gyvi juokai esą isz neturtingų liaudos bajoraiczių. Turtingas žmogus, prie to jei da yra szviesnis, gali įsitaisyti ir brangesnę, geresnį. Gerą drabužį reikia mokėti neszioti, kiteip juokingas busi su savo fanabervimu, kaip juokingai puczias mažas. apsitaisę didžiųjų drabužiais. Tatai ir neiszmintinga ir griekas pirkti apdarus nepagal savęs, puoszties sulyg ponais ir dėlto atitraukti nuo dantų sotesnį ir už drabužį daug reikalingesnį kšni, o da pikeziaus — listi dėl jų į skolą.

6. Siudamės apdarus, neatsitolinkime labai nuo mados, nuo senųjų perimtos. Nieks neliepia vilkėti kokiais maiszais, tik nemałpuokite žydelkų.

7. Vyriszkieji **galvas dengia** žieminėmis ir vasarinėmis kepurėmis ir bryliais — vaifokiniais ar sziaudiniais. Vasarą bryliai dera ir sveika. Pasidaryti gal isz nudažytų ilginių, prisiveizdėjus į lytį nupirkojo. Paiki berneliai fanaberuoja su saldatiszkomis kepurėmis, tarytum kad kareiviu atlikti už didelę szlovę turi. Kur czia tau! kariumenės bijo, kaip ugnies. Tai dėlko-gi tau tinka kareiviszka kepurė?

Motrizskosios galvas dengia skepetėlėmis. Sodietėms mergaitėms už vis labiaus dera skepetėles ne kapeliusziai.

8. Par visą vasarą ir tankiausiai žiemą musiszkieiai vaikszcioja vien tik apatiniuosę drabužiuosę — **marszkiniuosę ir kelinėsę**. Žemaicziai lietuviai neszioja marszkiniaus sukiszę į



kelines. augsztaicziai tankiai iszleidę sterbles ir susijuosę juostą arba diržu. Pastaroji mada maskoliszka; padoriaus — sukiszus. Pagirtina augsztaiczių madą siuti apatinės kelines isz marginių; juosę padoriaus vaikszečiuoti, kaip baltosę kelinėsę, nės iszrodo, kaip ne apatinės. Pagirtinas Žemaičiuosę vokiszkas kirpimas kelinių be spragos isz priekio: susisega isz abiejų szonų. Augsztaicziai senė tamę dalykę tankiai esti neviežlybi; nors ne tiek jie kalti, kiek kirpima. Reikia teip siuti, kad susegant viena pusė tol užėitu ant antros, tai nesikės. Tą patį reikia atminti ir marszkinis kerpant: kad ant krutinės nekėstus. Ant bambos reikia sumesti kvoldelį ir viskas bus gerai, o dabar tankiausiai sutinki vyrus su užsegtomis apkaklemis, bet su nuogą (pliką) krutiņę, o vaikus tai net ir su pilvais nuogais, saulę apdegusiais. Tai nevalyva! Lietuvės, siudamos apatinius, rupinas, tik veikiau sulaukti, o kaip ten paskui bus-kas jei de rupestis? Kartais tokius pat marszkinis nezioja ir motriszkosios — tai da biau-riau. Vienmarszkiniai nieszpuola nė kuomet iszeiti pasisznekėtu su augstesne asabą, ypatingai su moteriszką isz augsztesnės liuomos, nės jiems tokie apdarai neprigusti (nepriprasti): su apatiniais tik į lovą teina. Vyriszkas-kaip vyriszkas; ale kad motriszkos drįsta eiti prie darbo ir tarp žmonių, vien tik apatiniuosę, su baltu drobinu sijonu, tai ir prigudusiems prie drobinų — nepadoru; sakau, kad su tokiu apdaru žmonės tik gulti teina. Jr vienmarszkinėi moteriszkai nepadoru: vis reikia buti su našutkėlę, arba nors su szniuravonę. t. y. moteriszką szal-bierką, kamizelką. Ji aptempia visą liemenį ir krutiņę tai ir stipra ir gražu, nės nė brostvos nekaldžioja.

**Prikaiszcziai** (kvartukai) moteriszkosioms, nuolat besiruo-szanczioms yra ir reikalingi, ir dera; labiausiai jei apdengia netik sterbles, bet ir krutiņę. Gal su prikaiszcziais, bet gal ir be prikaiszczių eiti į bažnyčią ir į vieszes; tiktai tadą jau reikia mokėti atsakancziai pasitaisyti sijonus ir ne mislyti, kad be pri-kaiszczio tai jau labai gražu: gerai szejp, gerai teip, kad tik protingai, ne isz pluszkystės.

Senoviszka moteriszka neszysta — yra labai puiki ir berei-kało užmirszta. Ji vienoki, kaip kasdieninė, teip ir iszeiginė; skirias tik didesniu valumu ir brangumu. Gražiai ir tankiai kvolduotas vilnoninis apytrumpis sijonas (bet ne trumpas); tokios pat materijos szniuravonė (melynas, žalias, rainuotas; raudonas par



szviesus — nedera). Szniuravonė, žinoma, be rankovių ir plācziai virsz krutinės iszkirpta; isz po jos regėtis balti marszkiniai, pasmakrėje suriszti su kaspininkėliu, ir plāczios rankovės, teipo-gi kaspininkėleis surisztos rankų sausimuosę arba virsz alkunių, jei reikia rankomis ką szlapią dirbti. Szvntdieniuosę prisideda da iszkirptos czeverykos (ne batai) ir baltos arba melynos panczekos (žekės). Apdaras parankus ir gražus; nereikia jo užmesti.

## Apie trobas, arba gyvenimus.

Neszysta mada atmaino. Yra mada ir ant statymo trobų, tiktai ji ne teip veikia persimaino. Žemaicziai lietuviai teip tebesustato visas savo trobas, kaip sustatydavo jų bocziai pries 500 metų; dabar tik gražiaus įtaiso. Czia paminėsime tiktai gyvenamasias trobas, kuriuosę daugiausiai laiko praleidžiame. Žemaiczių lietuvių „troba“ daug geresnė už augstaiczių lietuvių „grįczią“. Gero ukininko žemaiczio troba padalyta į keturias nelygias dalis sienomis pailgai ir paskersai. Didžiosios dalis vadinas tikrai „trobomis“: „didžioji troba“ ir „mažoji troba“; prie jų isz galo yra mažesnės — „alkieriai“: didesnis ir mažesnis. Vidutinio ukininko gyvenimas padalytas į tris dalis; sieną isz ilgos, yra tatai: „troba“, o isz szalies „alkieris“ ir „mažoji troba“; pecziai maži, plytiniai, tankiai kokliniai, nuo žemės lyg pat lubų, teip kad prisiglausti gali, nės aplink pridirbti suoleliai, bet užlipti — negal. Łangai par dideli, po 8 rutis (stiklus). Trobosę žemaicziai neverda valgymo; vyrinui yra kuknis viduryje prie angės. Duonkepis peczius yra antramę galę gyvenimo, kamę girnos; tas peczius be kamino, dėlto ta kamara vadinas — „dumynė“, o szalip jos yra da stancijelė — tai „prieszinkas“. Žemaicziai lietuviai nežino, nuo seniausių laikų, kas tai yra gyventi dumynėje, t. y. troboje be kamino. Bėdniausio bobilio grįczelė su kaminu ir perdalyta nors į dvi dali. Trobosę ir alkierieriuosę tik mažieji su tėvais teguli; kiti ir žiemą, ir vasarą guli „po patałais“. t. y. paduknyje mažuosę kletelėse isz galų didžiųjų kleczių. Nedyvai tadą, kad žemaitis lietuvis gali užlaikyti didesnį czystumą, turėdamas daug vietos. Augsztaiczių lietuvių „grįczos“ daug mažesnės, tik augsztesnės, ir be jokio padalijimo. Ketvirtą dalį grįczos užima milžiniszkas isz molio plūktas peczius, ant kurio gal užlipti ir pagulėti 4 žmonės, o ant prijpeczkiō da



vienas. Visais pasieniais eina platus suolai, o pagal peczias sieną eina sudėtos ilgos lentos, ant kurių pakrekta sziaudų, par vidurį perdėtas ilginių kulys, — ir gatavu du guoliu, jei už-mesi paklodę ir pagalves. Gulant ir besikelant dėlto viskas iszyra, sziaudai pridraiko aslą, o tas platus suolas pasidaro pana-szus į tikrą kiaulmigi. Par pastarąjį laiką žmonės labai apsiszvietė ir tiems milžiniszkiems pecziams pritaisė kaminus; bet vis da didžioji pusė augsztaiczių gyvena dumynėse, trobose su mažais langais. Užtat jų prieszininkas, „saklyczią“ vadinamas, tai antra troba, bet visai czysta, padalyta į dvi, ar tris dalis dėl sveczių priėmimo, arba patiems dėl gulėjimo, o isz trecios szalies vėl yra troba, „kamara“, kur girnos ir viralai. Peczius ir czia yra. Vidurį užima didelė prieangė „gonikais“. Aprasziau trumpai tuodu budu statymo gyvenimų, nėraž neturėdamas vilties, kad viens nuo kitų perims, nės kas prigusta nuo amžių, neveikiai persimainys. Žemaitis netilptu augsztaitiszkoje grieczioje, augsztai-tis bėgtu isz žemaitiszkos trobos. Bet isz to apraszymo matyt sziokios tokios ydos, kurių reikia saugoties. Toliaus keletas smulkių patarnių apie užlaikymą gyvenimų.

1. Nėkuomet neužmirszk, juog gražiausias namų papuoszimas — tai **czystumas ir tvarka** (parėtkas). Gali angsztai ir ne-szviečiai gyventi, tai nėkas; ale jei sziukszlėse gyvenai — tai bus gėda. Jau į prieangę įėjęs suprasi, kas czia ir kokie gyvena. Prieangė tad negali buti užgriozdota, priszlapinta, indų visur pristatyta. Kiekvienam indui tegul bus paskirta vieta, kad nestovėtu pamestas po kojų ant aslos.

Prieangė turi buti grįsta ir lubota, kad nesiregėtu surukusia stogo (dangcziaus).

2. **Asla** visų dalių gyvenimo turi buti teipo-gi grįsta lentomis, plytomis, o ne — tai labai rupestingai iszplūkta, moliu lygi. Nė lentose plyszelio, nė plūkimę duobelės nereikia laikyti, bet tuojaus naują lentą įdėti, ar moliu užlipyti, kad nekeltus isz jų dulkės. Nė szlapias, nė prikrekta asla szlovės gaspadinei neatnesz. Paszluoti reikia tuoj isz ryto ir po valgymo, ar po kokio darbo. Kaip-gi nemažoni gaspadinė, kuri griebias už szluotos tik iszvydusi svetimą žmogų! Bryksz, bryksz! — ir praszome, sveteli, dulkių atsigertų, kol asz tau neatnesziu surio ir alaus! Jau nebe laikas szluoties, kad sveczius į kiemą; tegul sau sziukszlės stovi, akis priesz sveczių iszvertusios, ir gėdina



tinginę gspadinę, nepadariusią darbo savo laike. Nusiprausus, ar indą iszmazgojus vandenį reikia pilti į paskirtą didelį indą arba laukan, ne ant aslos.!

3. **Suolus** užvis geriau dirbti lengvus pakeliamus; gal du sūstatyti, jei reikia ilgo, palei visą sieną. Suolus ir suolelius tankiai reikia mazgoti, nės tankiai vaikai trepinėja ir nuostatymo ant jų kokių neczystų daiktų — bjauriojas. Suolelius maliavotus lengva nuplauti; dėlto nėra ko gailėtis ant maliavos. Kitose szalyse viską maliavoja, nės maliavotas daiktas ilgiaus tveria ir pigiaus dėlto iszeina, o mums regis, kad pigiaus iszeis nemoliavojus. Suolai sunkūs, nepajudinamai, pridėti prie sienos tik pudžią jos ir neleidžia nuvaluoti.

4. **Langų** didumas nesumažina szilimos troboje, jei gerai įtaisyti. Žemaiečiai net po 8 rutis (szyba) deda. Langų spelcziai, staktos ir užlangės (langencyzjos) teipo-gi turi buti maliavotos, kad neputu. Užlanges maliavojant neleisk ant jų isztepti gaidžius ir nematytus, neregėtus žolynus, kur ant tos pacios szakos auga raudoni ir melyni žiedai, pora gaidžių iszdygsta ir gruszia sirpsta. Reikia numaliavoti vienodai, baltai, rusvai, melsvai; tiktai nekurias szviesias, ar tamsias, — tai ir visas marginimas. Duris teipo-gi vienodai maliavok. — Langus tankiai reikia su sziltu vandeniu ir su pienu isz kalkių numazgoti, kad nebutu saulės sudeginti ir musių baisiai subjaurioti; kartai stiklai esti nebeperžiuriami. Tai bjauru. Ant langų vasarą gali stovėti koks žolynėlis vazanėlyje. Tam tikras puodelis nebrangus: gal jų keletą nupirkti su molyniais bliudeliais į apaczią; bet neturiant anų, dėti žodynus kokiose szukėse arba blėkinėse (skardinėse) — ne puiku; teip padėtas žolynas lango nepapuosz, greicziaus abuojum padarys. — Ant stiklų nereikia klejoti nė kokių iszkarpytų popierelių; tai nepridera. — Nė kuomet nekėsk iszdaužto stiklo: veikiausiai įstatyk naują, kad skałomis (balanomis, ar pagalvę užtaisyti neriogsotu. Negal paveizdėti į langą, isz kurio kysz sudriskę ryzai (topatai). — Žiemą kiti apdeda langus isz apaczios spaliais; tadą reikia kuom nors anuos apdengti. Abejoju, ar gerai tai; man rodos geriaus užtaisyti isz vidaus su smiltimis ir vatą. — Langai turi but atdaromi vasarą, kad troboje vis butu grynas kvapas; žiemą nors vieną rutą reikia kartais atdaryti; geriaus tegul bus biszkį szalciaus, ne ką szilimoje pagadintu ōru



kvėpuoti. Po valandos juk gal uždaryti. Musiszkiei už galvos griebias paregėję žiemą koki plyszelį. Bereikalo: vėdinti reikia, jei nenori sveikatos palydėti. — Jei kas važiuoja pro szali, nereikia pulti prie lango veizdėti; gal atsigrėžti, kam-gi net nosį stiklo primygti? Ar tai geriaus matysys?

5. **Sienos** gali buti tinkavotos ir netinkavotos. Jei netinkavotos, tai nors porą kartų ant metų iszmazgojamos su sziltu vandeniu ir smiltimis. Jei tinkavotos — veizdėk, kad nebutu vietomis isztrupėjusios; tuojaus užlipdyk. Baltinti sienas reikia kas antrus ar trecius metus. Nereikia nusigąsti, juog teip tankiai: kitur, kaip tai — mažrusiai, baltiną isz vidaus ir isz oro kasmet, o peczius — kas nedėl; paczius moteriszkosios prasiplaką kalkių ir isztepą be didelio prisiruozimo. — Ant sienų nereikia idėti į spelczius (romeczius) ir pakabinti ant įkaltos vynies. Iszklejoti sienas gal, bet tiktai tam tikrais popieriais ir visą stanciją vienodai; ale klejavimas visokiais sudriskusiais gazetpa laikių lapais ar abrozdeliais nepapuoszia, tik subjaurioja sieną: daug maloniaus veizdėti į czystą medį, ne į taszlą ir purvinais popieriais aplipitą. — Ant sienos gali kaboti dziegorius, geriaus szėpelėje; didelė Dievo mūka, kaip tai kiekvienoje žemaitiszkoje troboje ant priesakinės sienos; isz szalių abrozdoi ir szėpelė kningoms sudėti. Visi lietuviai perka labai daug visokių abrozdelių už pigiausią priekę. Tai negerai: nedaugumas abrozdu puoszia namo vidų, bet puikumas abrozdu ir priderantis sukabinėjimas jų. Geriaus už vieną gerai nuteptą abrozdu užmokėti rublį, ne ką už tą rublį nusipirkti deszimtį niekam vertų abrozdelių. Pirkdamas abrozdu, nežiurėk, ar daug skaiscziai raudonai nutepta, ar daug kvietkų primoliavota; bet ar gerai asabų veidai ir kits kas padaryti; jei pats nemoki nutarti, pasiklausk žinantį; ale visugeriausias vadovas pirkimę abrozdu (kaip tankiai ir kitų daiktų), tai jų cienia: juo brangesnis, juo geresnis, kad tik butu apie dorus daiktus maliavota; kartais ir už brangią cienią parduoda abrozdu, kurio negal aiksztėje pakabinti, arba paveikslus szventųjų, Rymo-Katalikų Bažnyczoje negarbinamųjų. Tokių nereikia pirkti. — Ant sienų, ne par augsztai, kad lengviai visi galētu pasiekti, turi buti pastarojoje vietoje kartis su kabliais arba gimbinyczią dėl pakabinimo nuvilktų drabužių. Nusivilkęs drabužius turi pakabinti netiktai svetimus, bet ir savieji, nors ant trumpiausio laiko nusvilktu:



tam kabliai (gimbis) įtaisyti. Nė kuomet nemesk ir kitiems neleisk mesti drapanų ant lovos, suolo, krasės (krėslu); tai neparėtkas.

6. **Ļovas**, statyk pakelemas. Į lovą nedėk palaidų siaudų ar szieno, bet sukiszk juos į platų maiszą, tai nesidraikys. Atsikėlęs tuoj pataisyk patsai savo guolį: pagalvę papurtink, puklode sutaisyk, jei iszsitraukė, apdengk, kuo buvai užsiklojęs.

7. Gyvenamojoje troboje negal nė kokių **gyvuolių** laikyti, negut szunį ir katę; ir tie bereikalo. Nelaiyk visztų, balandžių, kralikų papeczyje, nės nuo jų mėszlo ir tvaikas, ir dulkės eina. Abejojo, beg berasys tokie, kurie vienoje troboje ir patįs valgytu, ir kiaules vaiszintu, kaip tai nesenei da budavo.

## Kaip reikia pacziam užsilaikyti įvairiuosę atsitikimuosę.

S. Rasztas sako: „Apdaras kuno ir dantų szvypsojimas, ir žmogaus įėjimas apreiszkia apie aną“, o vienas akyvas žmogus pasakė: „Paikas žmogus neįeis, neiszteis, nenutils, neatsikels, kaip protingas“. Musų paczių prityrimai patvirtina tą paczią tiesą: isz žmogaus apsėjimo lengva pažinti, kas jis ir koks. Kits pasakys, kad žmogui pridera buti ir kitiems pasirodyti tokiu, koku Vieszpats sutvėrė; geruosę dalykuosę, rasit, ir tiesa; ale kiek-gi žmoguje yra pikto, kiek visokios zlasties, savymeilės? Jei žmonės nėraž nesusiturėtu, kitiems nemalonu butu gyvenimas. Negerus tadą savo palenkimus, žemus jausmus reikia savyje paslėpti, užgniaužti; tai nevadinsys veidmainystę, kad storosės savo szirdį priveikti ir rodydamos kitiems geresniu, storosės tikrai virsti į gerąją pusę, storosės szirdyje gairinti gerus jausmus ir troszkimus. Kits dalykas jei nesirupindamas apie tikrą dievobaimingumą, žmonių akyvaizdoje norėtumi pasirodyti dievobaimingu; arba jausdamas szirdyje neapykantą, nesirupindamas dovanoti, prie susitikimo vienok butum par sąldus. Tai butu bjauri veidmainystė, to nieks nereikalauja. Puikybė, duokime, negeras palenkimas, didžiausi yda ir vodingiausi. Žmogų puikų pažįsti isz užkeltos galvos, isz iszverstos krutinės ir tt. Ale neiszmaningas jaunikaitis kartais teip daro vien tik isz fanaberavimo, szirdyje nėraž puikus nebudamas.



Tadą klaidingai apie aną galiu nuspręsti. Kiti visoki užsilai-  
kymai dėlto tarp gerų szviesių žmonių priimti, kad yra gražus,  
parodo, juog mes sanbrolius, o ypatingai vyresniusius lenkiame.  
Dėlto ir mums reikia juos sziek tiek žinoti.

1. **Susitikę su kitu**, ypatingai augsztesniu ir szviesesniu  
(reikia teip-pat elgties ir sau lygią asabą, ale ji nors ir ne teip,  
kaip reikia pasielgtu nepalaikys tau už pikta, nepasergės to, ką  
szviesesni pasergės) **stovėk** tiesiai, nė susitraukęs, nė pasilenkęs,  
nė pardaug atsilošęs ir krutinę iszvertęs, nė pardaug stacziai,  
kaip kareivis. Nebuk iszsitempęs, bet nebuk ir apsileidęs, kaip  
maiszas; tai ženklas ar mulkystės ar didelio nedrąsumo, apsilei-  
dimo, neprivingėjimo. Nesiružyk.

2. **Galvą** teipo-gi turėk nė nuleidęs, nė pardaug užkėlęs,  
bet teip, kad stacziai galėtum paveizdėti į akis sąsiedui. Kad  
kalbesės ne kraipyk galvos szen ir ten; arba nedairykis nuo-  
lat į visas pusis, net atsisukdamas užpakaliu prie draugo.  
Galva, kiek iszsikiszusi priesz — reiszkia gerumą; nulenkta  
— nusižeminimą, lenkimą; pakelta augsztyn, kaip užriesta —  
puikybę, didžiavimą; tiesiai — tvirtybę, vienodumą; kiek į  
peczius įtraukta truputį pakelta — narsumą; palenkta deszinėn  
ar kairėn pusėn — nobažnumą.

3. **Kojas**, stovėdamas priesz kitą, turėk abidvi greczimai,  
turėdamasis lygiai ant abiejų, nesudribęs visą kuno sunkybę ant  
vienos kojos. Neiszsikėsk, kaip kad neturetumi vilties pastovėti,  
neatsispyręs; neiszkiszk vienos kojos priesz antrą, kaip eiti  
ketindamas ir nekratykis ant kojos, kaip ant resoro.

4. **Rankas**, jei neužimtos, reikia laikyti nuleistas arba ant  
juostos sudėtas (vieną ranką ant antros — lyg alkunių). Ne-  
grazu stovėti priesz kitą iszsprendus, tai ženklas paniekinimo;  
neiszpuola kisenėse arba antyje laikyti, narstyti ant galvos,  
sunerti ant krutinės. Ant krutinės sunėrus gal laikyti, tiktai  
tadą, jei ilgai reikia buti vienamę padėjimę, kaip tai klausant  
skaitymo ir tt. Ale negal prie stało ir draugystėje. Nepridera  
besikalbant nuolat rankas trinti, pirsztus laužyti, plaukus  
sziaushti, kaktą trinti, nosį nuolat szniurkshti arba szluostyti  
be gało, ausis dantis, nagus krapsztyti, barszkinti lenciugelį  
(prie dziegoriaus), raktelį sukioti, nuolat rubus taisyti, skepetėlę  
ar kitką gniaužyti, krėslą stamdyti, nagus kramtyti, kėtoties,  
kaip su małuno sparnais. Kalbėdamas negrobstyk sąsiedo už



guziko ar apkaklės, sugriebeš, nekratyk; kamszeziu ne grasyk (gražuok), kaip kad norėtumi muszti, ne muszk savęs par strėnas isz didelio džiaugsmo. Nekėtokis prie kiekvieno žodžio; gal kartais ranką mosterėti dėl pridavimo žodžiui tvirtumo, bet geriaus visai nemostaguoti, neką nevietoje, ne vienkart su žodžiais arba pardaug. Maļoniausis žmogus, romiai, skramniai stovintis.

5. **Sėdėdamas** padais abiejų kojų pasiremšk asļos, tiesiai nuleidęs kojas nuo sėdenės ir kulnus kiek suglaudęs. Nepridera uždėti koją ant kojos ir svyruoti kojomis arba pacziam svyruoti ant krasės (krėslo). Nepridera kelius placziai iszkėsti, nės tai ženklas apsileidimo, tinginystės; bet nereikia ir suspaudus tureti — tai nedrašumas. Ypatingai motriszkosios turi gražiai sėdėti neiszsikėtojusios. Nebugnuok pirsztais ant staļo.

6. Jei **klupai**, klupėk isz tikrųjų: nerėmkis visu kunu ant krėslo; ant krėslo stalelio, klaupkos gali padėti tik sunertas rankas; neszliekis sienos, pasirėmęs nestatyk rankų ant alkunių, o pirsztais ne graibytkis apie plaukus, ausis, nosį. Nesėskis ant kojų; kojų nedėk ant kits kitos; ypatingai negulk, kaip tai daro neiszmintingos motriszkosios bažnyczioje: tai ne klupojimas, bet paniekinimas szventos vietos ir kitų isz užpakalio esanczių žmonių.

7. Musų **eisena** turi buti nepargreita, kaip ką vejant, ne par negreita, kad nerodytumėmos, kaip žydai, szabę dykiniuojantįs. Eidamas nedairytkis į szalis, ypatingai neišižiurėk į koki dalyką szalyje, nės gali įrioglinti į purvą, kitam koją numinti, pats pavirsti: reikia einant vis veizdėti priesz savę. — Eidamas rankomis nemuojuok, kaip dziegoriaus sekundininkas.

8. **Troboje esant** nekelk nė kokio triukszmō: ne szaukk balsingai, kaip su numirusiais kalbėdamos, ne szvilpauk, nės szvilpauti tik pusberniams stainiosę tegal; nekrankszk bjauriai ir balsiai priesz nusisppvovimą, necziaudėk (reikia tik su nosią patraukti smarkia kvapą — cziaudulys tuojaus apleis; neniuniuok giesmelės, negu butumi tarp savųjų; nežiovauk, neparodyk, kad nuobuodžiuoji (patraukk kvapą į gerkļę — žiovilys pranyks), o jei žiovauji, tai bent su ranką užsidėk; neszniuirkszk balsingai ir tai veizėk, kad ne pertrauktumi kitiems kalbos ar skaitymo; nekosėk balsingai, ypatingai par pamokslus. Ypatingai ne juokis balsingai. Balsiai gal susojuokti tik tada,



kad isznetyčių kas prajuokdins. Sako, buk tik mulkis juokiasys balsiai, iszmingas tyliai nusiszvypsas. Visiszcai „neaptaszytas“ žmogus tesijuokia teip, kad net ausis kitiems skauda ir už pusvarszio girdis.

## Apie susitikimą.

1. **Prisiartinti** su reikalu prie kito gali tik tada, jei jis bus už namo; nepridera apsisototi pašangėje, nepridera ir isz vidaus szaukti pro langą einantį.

2. Neiszpuola szaukti toli einantį, arba kemeravimu rankų duoti ženklą, juog mes norime su juo pasimatyti. Reikia privyti ir sustabdyti.

3. Nepridera sustabdyti ant ulyczios augsztesnės asabos; jei turi reikalą, eik į namus ir laukk.

4. Jei einame su kitu, arba ta asaba, su kurią norime pasimatyti, eina su kitu, neužkabavok, nės isz musų priežasties tie kiti pasilieka nežinodami, ką bedaryti. Pasikloniok tadą ir eik sau.

5. Bemažko visi apszviesti žmonės susitikdami sveikina kits kitą **galvos palenkimu**; vyrai tadą da kepurę nusiima. Galvos palenkimas — tai ženklas, juog mes su tiktą asabą lenkiamo (szenavojame). Klonioties reikia tik tadą, kad bebūsime nuo kito už 3—4 žingsnių. Kepurę reikia veikiai nusiimti ir pakelti visą; gan juokingai iszrodžia žmogus, kurs iszvydęs prisiartinanti kitą, ypatingai augsztesnį, nustėra, iszsižioja, pradeda siekti kepurės, bet teip ilgai, nevykusiai, juog kita asaba jau praeina prozalį, kol tas nusiims kepurę. Negana tik kilsterėti pašagą (kazirka), bet pakelti visą kepurę. Jei deszinėje turi lazdą ar kitką, paimk į kairiąją, kad deszinąją reikia kepurės siekti; kiteip rodysūs, juog nori suszerti. Jei nori prisiartinti prie sveikinamos augsztesnės asabos, nusiimk kepurę ir tadą tik užsidėk, kad papraszys (ant rinkos, ulyczios nereikia laukti bet pacziam tuojaus užsidėti). Nuimtą kepurę laikyk nuleistoje rankoje; antrą ranką laikyk arba teipo-gi nuleidęs arba ant krutinės. Nusiemant kepurę reikia ir galvą palenkiti: priesz augsztesnius žemiaus, priesz žemesnius ne teip žemai; o priesz labai augsztas: priesz vyskupą, kunigaikszti, tai gilliai



pasilenkti visu kunu, bet tadą neturėti galvos užriestos ir nevezėties į juos.

6. Pažįstamos asabos susitikdamos **paduoda sau rankas**. Lygios asabos paduoda sau vienkart ir kits kitam sumyga; jei žemesnis sutinka augštesnį, laukia, kol jis pirmas neiszties; tadą ir jis paduoda, bet nepriderētu tadą mygti, kratyti. Jei paduoda ranką dvasiszka asaba, paėmus reikia pabucziuoti, jei vyresnė; petin pabucziuoti, jei jaunesnė. Nepažįstamoms asaboms susitikusioms neiszpuola rankas sau paduoti; gana bus galvos ir kepurės palenkimo.

7. **Pasibucziuoti** pasisveikinant gali tik artimiausios asabos, gentiš, arba geriausi prieteliai. Papeiktinas tadą paprotis, ypatingai motriszkųjų, kurios nekaip kiteip nemoka pasisveikinti, kaip tik pasibucziuodamos, ar bus pažįstamos, ar ne; nepeiktumeme, jei teip darytu isz tikros meilės artymo; kur ezia tau! kartais kits kitą apkalba, szlovę nudreskia, o susitikusios — bucziuojas. Paprastus pažįstamus gal bucziuoti tiktai ilgai nesimaczius, sveikinant vardo dienoje, didžiosiosę szventėse ir tt.

8. Susitikus su lygią asabą ir pasisveikinus paprastais žodžiais gal paklausti, kaip sveikata artimų jam, o pažįstamų kitam asabų.

9. Sznekant su nelygiomis asabomis, saugokis pridėti tokius žodžius, kaip: bracz, bra ir tt.

10. **Pasveikinti** pasikloniojimu reikia visus sutinkamus pažįstamus. Lietuvoje yra puikus paprotis sveikinti kiekvieną sutinkamą dievobaimingais žodžiais: „Tegul bus pagarbintas Jezus Kristus“; nereikia jo užmirsyti, ypatingai sutinkant dvasiszką asabą. Pamokiti reikia ir mažuosius, kad prigustu prie tokio sveikinimos. Jei kas ką gero tau padarys, kelią duos, pasakys, padėkavok kepurės nusiėmimu. Pakėlus kepurę, galvą linkiant, reikia kiek atsigręžti prie to, kuriam kloniojės.

11. Klionioties reikia netik asaboms, bet ir kryžiams, bažnydzioms, kapams, o priesz vežamą ar neszamą Szv. Sakramentą atsiklaupiti ir palaukti, kol praeis.

12. Su **dideliu buria** žmonių susitikdamas, ne brukkis, nestamdykis, duok kitiems praeiti, neaptėkszk purvais, ne mindžiok kojų; važiuodamas, ar budamas kur, gerosias vietas atiduok seniems, motriszkosioms, vaikams. Nepažįstamų neklausinėk bereikalo.



## Apie sėdėjimą už stało ir valgymą.

Daug ko butu pasakykti apie neprideranti mūsų valgymą, nors visi tokie-pat budami, nežiurime, kaip ir kas prie stało dedas. Nevodys vienok szi tą žinoti, kaip reikia užsilaikyti valgant, o labiausiai valgant su szviesesnėmis asabomis.

1. Negrąžu valgyti isz vieno bliudo, reikia kiekvienam padėti mažesnius bliudelius, kaip tai žemaicziai daro: kiekvienas sau įsipila isz didelio bliudo, viduryje stało stovinczio.

2. Nesėdėk par tol nuo stało, kaip tai nedrašus daro.

3. Nedėk alkunių ant stało, nejudėk nuolat, ne maskatuok kojų ir nepasilenkk par daug ant savo tarielkos ar bliudelio. Teipo-gi neskubyk valgyti.

4. Sergėkis, kad nebutumi kitiems bjaurus; neiszleisk trumpių isz burnos, neiszkosėk ant kitų, neczepsėk tegul nesigirdi kaip tu valgai; nebjauriok staltiesės ir savo drabužių ką szluostydamas arba leistydamas; veizėk, kad mažiausiai su pirsztais valgytumi, isz gerklės nieko neimtumi, mėsos nepaleisztytumi; ką pakuszinai, atgal nebedėk. Negerk teip, kad žymė pasiliktu ant stiklo. Netrupink.

5. Valgydamas nieko nemesk į postalę, nė nepilstyk; viską reikia sudėti ant szalies torielkos.

6. Szauksztą reikia turėti už pat galą (ne už vidurio) su trimis pirsztais ir į burna pilti par galą szauksztą, o ne par szalį. Į szauksztą semk tiek, kiek gal iszkarto burnoje tilpti, kad nepiltumi likusio atgal. Szauksztą lyg burnos reikia stacziai neszti, neapsukant rato. Rankos, alkunės nepakelti pardaug, ale ir ne laikyti primygtos prie szono.

7. Szakeles turėk kairioje rankoje, o peilį desznėje ant pirmojo ir trecziojo pirszto, o antrasis—tepasiremia ant szakelių ir peilio. Mėsą, paemęs ant szakelių tuojaus dėk į burną, neturėk užkėlęs ir nekratyk. Nekalbekis peilį ir szakelės iszkėlęs.

8. Negerk par greit, kad nepatekėtu par lūpas; gerdams ne dairykis; negurkszniuk balsingai; negerk, kąsnė burnoje tebeturėdamos; nebarskink stiklu priesz gėrimą.

9. Negrapsztyk dantų pirsztais, peiliu, szakelėmis, bet plūksną ar kitu smailiu daiktu ir užsidengk ranką.

10. Neiszpuola valgyti isz pakeltos torielkos; gal pakelti tiktai vieną szalį.



11. Duoną riekiant negal nuszluostyti peilį ant tą paeria duoną nekąsk isz visos riekės, kurią ties savim turi, bet atlaužk tiek, kiek gali į burną įdėti. Isz duonos nelipdyk nieko ir netrupink.

12. Po valgymo visus indus, szauksztus, peilius tuojaus sumerk į sziltą vandenį ir nuszluostyk. Kaip tai bjauru, kad nemazgoti szauktai esti su verčiamis į stalčių! paskui reikia valgyti su kitų apseilėtais. Tai nedovanotina gaspadinės tinginystė.

13. Randas tokios gaspadinės, kurių staltiesės bjauresnės už kalvio prikaisztį (kvartuką). Jei gal kitus drabuzius skalbti, tai dėlko staltiesė pusę metų turi buti neskalbta? Nesuprantu.

14. Priesz valgymą ir po valgymo reikia nors persižegnoti, o kas moka ir maldele sukalbėti. Pavalgius dėkui pasakyti: žodžiais, rankos padavimu ar pabucziavimu. Isztarti: dėkui! nevodią ir saviesiams, kasdien už to paties stalo sėdžiantiems.

15. Kad szauki vaikus padėkavotų, neragink, kad greicziaus tą padaryta: tegul isz lengvo. Teipo-gi, jei kas szaukia mažą prie gastincziaus, motyna teneatsiliepia: greicziau, greicziau! pabucziuok ranką! — nės vaikas gan keistai griebia duodamą, skubia atsiimti ir vienkart ranką pabucziuoti. Nėra reikalo visiems bucziuoti: užtenka nekuriems — acziu! pasakyti.

*Vaisxgantas.*











apsarsinimas.

Asz savo Tilžėje tiktai vienatinai ésantę katalikiszką  
**kningų spaustuve ir jų  
 pardavimą**

Auksakalių ulyezioje (Goldschmiedestr.) Nr. 8  
 įsitaisęs esmu ir parduodu visokias katalikiszkas maldų kningas  
 ir visokius spaudos darbus atlieku knopigiausiai.

Pas mane ypatingai yra visuomet szios knygos ant  
 pirkimo gatavos:

Szaltinis tikro naujausio spaudimo,  
 Aukso Altorius, Garbė Dievo,  
 Bašas bałandėlės arba mažas szaltinėlis.  
 naujausio spaudimo pagerintas.

**Mažas Aukso altorius**  
 naujai atspaustas.

Pas manę yra apdarytos kningos pagal naujausius iszradimus  
 ir gražiausius, didžiausiuose iszsiskyrimuose.

Toliaus, turu daugelį visokių dvasiszkų kningelių kaipu tai.

Kanticzkos, Mokslas Rymo katalikų,  
 Lamentorių ir daugelį kitų naudingų kningelių  
 ant pasiskaitymo ir taip toliaus.

**J. Schoenke, Tilsit,**  
 Goldschmiedestrasse No. 8.